

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011

IVETA PÁCHOVÁ

HUMORISTICKÉ LISTY

Titulní strana Humoristických listů z roku 1871

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

**Obraz Václava Hanky v české literární
historii**
diplomová práce

Autorka DP: Iveta Páchová

Vedoucí DP: prof. PhDr. Dalibor Tureček, CSc.

České Budějovice 2011

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá zkoumáním některých monografií, sborníků, literárních slovníků, literárněhistorických syntéz, periodik a encyklopedií, jež se nějakým způsobem dotýkají tématu Václav Hanka. Cílem práce bylo zjistit, jaké místo zaujímá V. Hanka v modelu literárních dějin, jaké je postavení příslušných kapitol v celku daného díla, co je jejich náplní a jak je Hanka v jednotlivých případech nazírán a hodnocen. Všechny prameny jsou uspořádány v chronologickém pořadí a jsou rozebírány jednotlivě s přihlédnutím k vzájemným spojitostem.

ANNOTATION

This thesis deals with the examination of some monographs, anthologies, literary dictionaries, literary-history synthesis, periodicals and encyclopedias which are in some connection with Václav Hanka. The aim of this work was to find out Vaclav Hanka's standpoint in the system of literary history. Furthermore each piece was analyzed to see the proportion and the way he is mentioned there. Sources of information are ordered chronologically and they are discussed coherently.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě poděkovala panu prof. PhDr. Daliborovi Turečkovi, CSc. za odborné vedení práce, za rady a cenné podněty, které při zpracování této práce poskytl.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 20. dubna 2011

.....
vlastnoruční podpis

OBSAH

Úvod	8
Od Hankovy smrti do konce století: období rozmanitosti	9
J. E. Sojka	10
F. L. Rieger	11
J. Neruda	12
J. Jireček	14
T. G. Masaryk	18
Ottův slovník naučný	19
M. Murko	21
1. pol. 20. stol.: počátky literárních syntéz	23
J. Hanuš	23
A. Novák	29
J. Vlček	30
J. Jakubec	31
S. Souček	31
Masarykův slovník naučný	35
M. Szykowski	36
Ottův slovník naučný	43
J. Jakubec	44
R. Jakobson	46
Komenského slovník	47
A. Novák	47
B. Václavek	48
100. výročí Hankova úmrtí: období monografií	50
J. Vlček	50
Dějiny české literatury II	51
K. Horálek	53

M. Ivanov	54
RKZ - Dnešní stav poznání	60
Čeští spisovatelé 19. století	62
Konec 20. stol.: rozmach literárních syntéz	64
<hr/>	
J. Polák	64
Lexikon české literatury	64
Panorama české literatury	65
A. Novák	65
Všeobecná encyklopedie	66
Kronika českých zemí	66
21. stol.: období encyklopedií	67
<hr/>	
Universum	67
Česká literatura od počátků k dnešku	67
Chaloupka	67
A. Haman	67
Osobnosti. Česko	68
Wikipedia	68
Závěr	69
<hr/>	
Literatura	71
<hr/>	
Přílohy	75
<hr/>	

ÚVOD

Ve své diplomové práci se zabývám obrazem Václava Hanky v české literární historii. Hlavní otázkou bylo, jak je Hanka zobrazován, kolik prostoru mu je věnováno a jaké je jeho hodnocení, je-li nějaké.

Téma diplomové práce jsem si zvolila v souvislosti s mým kladným vztahem k literatuře 19. století a také mě zaujala možnost zkoumání některých dobových periodik a monografií, které jsem porovnávala.

Nejdříve bylo potřeba stanovit si materiál, z něhož budu čerpat informace. Jako výchozí zdroj jsem použila literaturu v hesle „Hanka, Václav“ z „Lexikonu české literatury“ (1993) a vhodnost některých děl jsem konzultovala s vedoucím diplomové práce. Tyto prameny jsem doplnila ještě o literárněhistorické syntézy a hesla v encyklopediích, jež jsou přístupná běžnému čtenáři ve studovných knihoven.

V úvodu je krátce charakterizována dostupná i využitá literatura o Václavu Hankovi a pro představivost je doplněna grafy, které se nacházejí v závěrečných přílohách. Při zjišťování dostupnosti děl jsem vycházela ze „Souborného katalogu ČR“ a z digitalizovaných zdrojů Národní knihovny na stránkách <http://kramerius.nkp.cz>.

Veškerá díla jsou v práci charakterizována v chronologickém pořadí, přičemž je brán zřetel i na jejich vzájemnou propojenost. U vybraných publikací jsou porovnávány i jednotlivá vydání, na což je v textu upozorněno. Většinou však bylo výchozí 1. či 2. vydání díla.

V závěru jsou shrnuty informace, které vyplývají ze studia použité literatury a které současně popisují i cíl této práce.

OD HANKOVY SMRTI DO KONCE 19. STOL.: OBDOBÍ ROZMANITOSTI

Přestože se v některých materiálech píše, že byl Václav Hanka významnou osobností své doby (viz. např. Rieger, Neruda, Szykowski, Vodička, Vlček atd.), vychází většina dostupné literatury (seznam dle „Lexikonu české literatury“¹) až po jeho smrti. Z grafu č. 2 je patrné, že časopisecké stati vznikaly převážně od 60. let 19. stol. do 30. let 20. stol., přičemž se zprvu jedná hlavně o nekrology (např. Neruda, Hálek) a až později se dostávají ke slovu články spojené s kritikou Hankovy osobnosti (např. Jireček) a se sporem o pravost rukopisů (např. Masaryk, Flajšhans). Oproti tomu sborníky a monografie (graf č. 1) zažívají největší boom v 60. letech 20. stol., tedy 100 let po Hankově smrti. Pro období 2. pol. 20. stol. - poč. 21. stol. jsou charakteristické literární slovníky a encyklopedická hesla (graf č. 3 a 4), ale jsou to hodnoty spíše orientační, protože nebyl brán zřetel na potenciál internetu a pravděpodobně nebylo vyčerpáno ani množství tištěných encyklopedií na našem trhu, tudíž by měly především poslední údaje dosahovat mnohem vyšších hodnot. Za zmínku ještě stojí, že téměř všechna díla z lexikonového seznamu jsou dostupná alespoň jako prezenční výpůjčka do studovny NK ČR. Některé články (cca. 1/3) lze dokonce shlédnout online na stránkách <http://kramerius.nkp.cz> nebo si je zde objednat v tištěné podobě. Překvapující byl i nízký počet publikací, které nelze získat. V grafu jsou označeny zápornými hodnotami a jmenovitě to jsou: „*Nedoceněný H. (PL, 30.8. 1931)*“, *Le Slovo et les faux de H. (Annuaire de l'Institut de philologie et d'histoire orientales et slaves 8, 1945-47)* a *Počátky českého verše (AUC, Philologica 4, 1956)*“² Využitelnost dostupné literatury pro tuto práci pak ukazuje graf č. 5.

¹ FORST, V. a kol.: Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 2/1. H-J, 1993, s. 62-63.

² Viz. FORST, V. a kol.: Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 2/1. H-J, 1993, s. 63.

J. E. Sojka píše svůj medailonek o Václavu Hankovi v knize „Naši mužové“ (1953)³ ve stejném oslavném tónu jako o několik let později J. Neruda v „Humoristických listech“. Text vznikl krátce po Hankově smrti, a proto se nese v idylickém duchu, zachovává zastaralý ráz jazyka plný přechodníků a v některých místech vyznívá dokonce jako modlitba, v níž je Hanka přirovnáván k apoštolovi. O bezprostředním ovlivnění Hankovým skonem a o rozjitřených pocitech autora svědčí časté upomínky na slavný pohřeb a není opomenuto ani citování alespoň části písně, která byla k této příležitosti složena právě pro její oslavný tón.

K nebi se Sojka obrací i v případě, že hovoří o některém ze zlomů Hankova života: „...psáno bylo na hvězdách, že vyšší mu kyne povolání. ...založením Národního musea zářící hvězda velkých nadějí na dráze jeho nebyla zasvitla.“⁴ Ostatně v popisu Hankova života se autor zaměřuje převážně na významné okamžiky, jakými byly: započítí studia, seznámení se s Dobrovským (ve zkratce uveden i jeho životopis), knihovnická činnost a s ní spojená mezinárodní proslulost a různá ocenění, tvůrčí a vydavatelské práce (tituly v poznámce pod čarou) a především nalezení RK. Řekne-li se a, musí se ale říci i b, a proto je v textu v souvislosti s RKZ zmíněno také obvinění Hanky z podvodu v časopisu „Tagesbote“ a následný soudní proces, v němž Hanka figuruje (dle autora) jako nevinná oběť falešných a neprůkazných pomluv.⁵

V druhé části medailonku jsou charakterizovány Hankovy povahové vlastnosti, přičemž autor chválou nešetří. Velebí jeho oddanost Národnímu muzeu a vlasti a pro srovnání uvádí výši nabízeného platu v Rusku a Hankův nepoměrně nižší výdělek v Čechách. Letmo se dotýká i jeho politické kariéry,

³ Jedná se o souborné vydání jednotlivých dílů z let 1862-63.

⁴ SOJKA, J. E.: Naši mužové, 1953, s. 45-46.

⁵ Týkalo se to především záhadného nalezení RKZ a Sojka poukazuje na to, že oni „nactiutřači“, kteří stáli za vydáním anonymních článků, nepátrali v historii po podobných případech, protože jinak by nemohli Hanku obvinít (viz. SOJKA, J. E.: Naši mužové, 1953, s. 49).

aby zdůraznil, že pro tuto činnost neměl předpoklady, neboť prý „*neznal chytřáctví, lešť, okliky aneb bezohlednost prostředků. Jeho upřímnost, prostota, nelíčená jednoduchost a roztomilá srdečnost poutala každého dobrého člověka, nepřátele však sílila.*“⁶ V závěru se Sojka vrací ještě jednou k Hankovu pohřbu, vypisuje některé jeho tituly a při popisu smutečního průvodu volně přechází k citaci ze Starého zákona.

*

Nejstarším encyklopedickým heslem o Hankovi vůbec je výklad z roku 1863, tedy krátce po jeho smrti, v Riegerově „Slovníku naučném“, který čítá celkem 12 dílů. Heslo je rozvedeno téměř do 5 sloupců a z jeho řádků vyznívá jednoznačný obdiv a úcta, která by mohla pramenit z toho, že vznikl bezprostředně po té, co V. H. skonal, nebo že jeho autor mohl pocházet z mladé generace spisovatelů, která si Hanky velmi vážila a vzhlížela k němu. Roli mohla hrát i skutečnost, že sám Hanka také přispíval do „Slovníku“. Ačkoliv jsou některá hesla podepsána zkratkou autora, zůstává toto anonymní. Možným adeptem by mohl být spisovatel a spoluredaktor 3. dílu J. Malý, který znal Hanka ze studií práv na UK. Na stejném místě se s Hankou seznámili i F. Palacký a A. J. Vrtěátko-Benátský, který byl zároveň jeho nástupcem v Národním muzeu. Literární historií se pak zabýval V. Nebeský. V neposlední řadě by mohl mít podíl na autorství i J. Hanuš, který o několik let později sepsal příspěvek do „Ottova slovníku naučného“, jenž nese v úvodu podobné stopy jako heslo v Riegerově „Slovníku“.

Kromě obligátního životopisu, který prostupuje celým heslem a mnohdy zachází do podrobností, se tu samozřejmě vyskytuje i soupis děl, která Hanka napsal, vydal nebo redigoval. Zvláštností je ale to, že je tento seznam do určité míry komentovaný, např. „*Igor Svjatoslavič, hrdinský zpěv (... , věnovaný Jos. Dobrovskému, obsahující předmluvu v čes., rus., polském a srbském jazy-*

⁶ SOJKA, J. E.: Naši mužové, 1953, s. 51.

ku...).⁷ Následují popis Hankových zásluh na vzniku Národního muzea, informace o jeho pedagogické činnosti, vlivu na mladší generaci, četné korespondenci nebo o jeho zálibě ve sběru mincí. Nesmí chybět ani zmínka o „Rukopisu královédvorském“ a sporu o jeho pravost.

Unikátně se jeví zmínka o „*drzém nájezdu na Hankovu čest*.“⁸ Jedná se o soubor anonymních článků v jednom politickém časopisu, který Hanku označoval za možného padělatele RKZ a dalších staročeských památek, což mělo za následek žalobu redaktora a Hankovu účast v soudním sporu.⁹ Tento spor obšírněji popisuje už jen Ivanov (1969). Pro zachování objektivitu nejsou opomenuty ani Hankovy chyby v porozumění starým textům, ale slouží spíše jako důkaz nevinu a neschopnosti cokoliv padělat.¹⁰ Za povšimnutí stojí i rok 1848 a Hankovo spojení s politickým životem (Národní výbor, Slovanská Lípa, boj s cenzurou, český sněm). Životopis končí hyperbolou o „*účastenství veškerého obyvatelstva Pražského při pohřbu*“,¹¹ která má vyvolat dojem Hankovy monumentalit a oblíbenosti u obyvatelstva.

Protože je vzpomínka na Hanku ještě příliš čerstvá, neodvažuje se tu autor k jeho přísné kritice a zařazení do literárních dějin. Proto se také pravděpodobně uchyluje k opětovnému výčtu jeho zásluh a činnosti, který doplňuje popisem Hankovy osobnosti (jen kladné hodnocení) a v neposlední řadě i soupisem ocenění a medailí, která dostal především za svou filologickou činnost a za nalezení RK.

*

Jedním z nejpozitivněji formulovaných pramenů je článek J. Nerudy v „Humoristických listech“ (1874), jejichž titulní stranu zdobí velký Hankův

⁷ RIEGER, F. L.: Slovník naučný. Díl 3., F-Chyžice, 1863, s. 631.

⁸ Viz. RIEGER, F. L.: Slovník naučný. Díl 3., F-Chyžice, 1863, s. 632.

⁹ Podle autora hesla to mělo pravděpodobně vliv na oslabení Hankova zdraví.

¹⁰ Stejně stanovisko zaujímá i Jireček (1879).

¹¹ Viz. RIEGER, F. L.: Slovník naučný. Díl 3., F-Chyžice, 1863, s. 632.

portrét. Kladné ladění lze přičítat tomu, že Neruda patřil k mladé generaci autorů, která k Hankovi vzhlížela s úctou a vážila si ho i pro jeho vstřícnost a ochotu, s jakou přistupoval ke svým studentům. Tento příspěvek vznikl při příležitosti otevření Hankova divadla ve Dvoře Králové, které se tímto stává jeho pomníkem, a obsahuje Hankův stručný životopis, který je podáván jako dávno známý, protože kdo by neznal slavné vlastencovo jméno a hlavně protože uplynul teprve krátký čas od té doby, co v mnoha českých novinách vycházely jeho nekrology, včetně životopisů.

Už v prvních řádcích se objevuje narážka na spor o rukopisy, protože je v nich obsaženo upozornění na to, že ne vše, co bylo napsáno, je pravda. Autor se podivuje i tomu, že se Hanka věnoval čechoslavismu, přestože vystudoval práva. Konstruuje tu dokonce domněnku, jak by byla mohla pokračovat jeho kariéra, kdyby se věnoval vystudovanému povolání. Proto ho nakonec shledává jako nepraktického člověka, který vždy odmítá životní příležitosti a raději volí strastiplnější cestu. Nezvykle v textu působí jen krátký odstavec na začátku druhého sloupce. Místo častých popisů Hankovy osobnosti si Neruda zvolil vnější charakteristiku a líčí jeho každodenní oblečení a oblibu v otužování. Tím si připravoval půdu pro další část, v níž nabádá čtenáře, aby neposuzovali lidi podle kabátu a nesoudili je podle situací vytržených z kontextu. K potvrzení svých slov uvádí příklad z Hankovy tiskem vyšlé korespondence, v níž si stěžoval na bytové podmínky.

Nalezneme zde i jízlivou kritiku ve stylu výroku: „Ty, kdož jsi bez viny, hod' první kamenem,“ namířenou tentokrát proti všem Hankovým odpůrcům. Neruda měl patrně na mysli vystoupení J. Dobrovského proti pravosti Rukopisu zelenohorského a označení právě Hanky za možného padělatele. Nehledě na to, že v této době byla na světě i Miklosichova monografie *„Entgegnung auf Herrn Hanka's Albernheiten und Lügen (1851)“*,¹² která si podle názvu jistě servítky nebrala. Kritika samotná je tu vyjádřena formou jakéhosi

¹² FORST, V. a kol.: Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 2/I. H-J, 1993, s. 62.

kratičkého podobenství o schovávání „špinavého prádla“, na jehož konci jsou odpůrci nazváni „blbci“.¹³

I když tu jsou stopy obhajoby, jedná se spíše o oslavu „*prostosrdečného mladíka z Hoříněvsi*“¹⁴ a jeho literárních kvalit a celý text je uzavřen rezolutními slovy o pevné víře v Hankovu nevinu, co se týče padělání rukopisů.

*

V 70. letech 19. stol. následně vyšly v „ČČM“ 2 články J. Jirečka. Ročník 52 přináší stať „O stavu literatury české v letech 1815-1820“, která pojednává, jak už název napovídá, o literárních poměrech, které v té době panovaly. Z podtitulu v závorce se dovídáme, že jde vlastně o přepis projevu předneseného v témže roce (1878) na valném shromáždění Národního muzea.

Začátek práce je poněkud obširnější. Autor v něm přirovnává lidský a kulturní vývoj k organickému růstu, kdy se jeho podstatná část odehrává pod povrchem. Předznamenává tak, že nelze hned na počátku vývoje češtiny očekávat převratná díla. Do problému uvádí stručným popisem předcházejícího období barokního a počátečního obrozeneckého, kdy si velkou oblibu získaly především idyly, které přetrvaly i v rozhodném období, o němž pojednává článek. Jireček se v této souvislosti zmiňuje i o Hankově překladu idylických písní a v poznámce pod čarou k tomu dokonce cituje výrok z „Čechoslava“, který však nic nevyovídá o Hankově práci, ale vztahuje se jen k lyrickému ladění písní samotných.

Kritice naopak neušla Hankova samostatná tvorba v idylickém duchu. Přímo v článku jsou sice citována pochvalná slova, avšak poznámka pod čarou odkazuje na nezdar „Pravopisu českého“, který byl zajisté také podnětem k sepsání anonymní parodické básně na píseň „Na sebe“¹⁵ a jízlivé bajky o bazalce a včele, která je zde celá otištěna. Ani epickým skladbám se nevedlo

¹³ Viz. NERUDA, J.:Humoristické listy 41/1874, ročník XVI., s. 166.

¹⁴ NERUDA, J.:Humoristické listy 41/1874, ročník XVI., s. 166.

¹⁵ Celou satyru přetiskl Jireček (1879), její část Ivanov (1969).

lépe, ačkoliv i u jiných autorů nedosahovaly příliš vysokých kvalit. O Hankových baladách („Myslibor a Mary“ a „Svůdce nevinnosti dle události hrdelního práva“) se ale Jireček vyjadřuje zcela konkrétně. Nejenže je považuje za žánr naprosto podřadný, bez jakéhokoli estetického přínosu, ale je to pro něho „*karikatura na dobrý vkus*.“¹⁶

Dále následuje pasáž srovnávající české autory se světovými na základě vzájemné podobnosti v jejich tvorbě. Je zde uvedeno několik více či méně známých jmen, Hankovo však mezi nimi chybí. Pokud vezmeme v úvahu, že odpůrci pravosti rukopisů poukazovali na nápadné shody mezi písněmi Hankovými a lidovými ruskými či srbskými, je to přinejmenším zarážející.¹⁷ V tomto období došlo i k významnému objevu, a to nalezení RK. Odrazem v textu je jeho přirovnání k Ossianovi¹⁸ a poznámka o pochvalných slovech Hněvkovského, která se vztahovala k Hankově postavě, protože zachoval zlomky pro další generace.

Po části věnované záslužné činnosti J. Jungmanna se Jireček vrací opět k překladatelské práci V. Hanky. Do zorného pole se dostává jeho „Prostonárodní Srbská Muza do Čech převedená“, která však nedošla valného uznání (vůle převažovala nad schopností). Podstatné informace jsou opět uvedeny v poznámce pod čarou, kde jsou nejen vyjmenovány všechny překládané básně, ale i konkrétní příklady chyb, jichž se Hanka při překladu dopustil. V závěru je Hanka, jakožto žák Dobrovského, srovnáván se svým učitelem, ale bohužel ani zdaleka nedosahuje jeho kvalit a dopouští se mnoha chyb.

Vezmeme-li v úvahu, že je zde charakterizováno období 5 let, je tu V. Hankovi věnován dostatečný prostor, což svědčí o tom, že musel být pro svou dobu určitým způsobem velmi přínosný, ačkoliv jeho popularita je spíše přičítána náhodě, než Hankovým schopnostem.

¹⁶ JIREČEK, J.: Časopis českého muzea, 1878, s. 234.

¹⁷ Viz. IVANOV, M.: Tajemství RKZ, 1969, s. 124. 157.

¹⁸ Jeho napodobování bylo ve zmíněných letech módní.

*

O rok později vychází další stat' J. Jirečka: „Hankovy původní básně“ (ČČM, 1879). Je to reakce na starší článek J. Vrt'átka, který byl otištěn ve stejném časopisu už roku 1871 a objasňoval Hankovu tvorbu. Jireček se také zaměřil převážně na jeho básnické počiny a překladatelskou činnost, na jejichž nedostatecích chce dokázat, že Hanka nemůže být pokládán za autora skladeb „Rukopisu královédvorského a zelenohorského“, protože pro to nemá ani předpoklady ani dostatečné literární nadání.

První 2/3 práce jsou věnovány Hankově rané tvorbě a je zde uveden seznam 46 skladeb, které Hanka složil a vydal do r. 1819. Písně vyšly převážně v „Dvanáctěru písní I a II“, „Hankových písních,“ některé i časopisecky v „Prvotinách“, „ČČM“ nebo „Světozoru“. Každá báseň je očíslovaná a jsou u ní uvedeny názvy sbírek, roky vydání, změny v básni a citace prvního verše či dvojverší. V některých případech, např. „Syrinx a Pan“ nebo „Myslibor a Marj“¹⁹ jsou citované pasáže delší. Úryvky slouží pravděpodobně k vystižení Hankovy slovní zásoby a způsobů básnického tvoření, protože dále v článku jsou příklady shod v pojmenováních RKZ a Hankových skladbách. Není jich mnoho, ale důležité je v tomto případě zdůraznění datace, protože nápodoby se vyskytují až v díle, které vyšlo po nalezení RK²⁰, argumentuje Jireček proti odpůrcům. Poukazuje i na to, že Hanka není autorem všech básní uspořádaných ve 2 svazcích „Dvanáctera písní.“ Jejich autory jsou např. Šafařík („Jarmila“), Veverka („U hrobu děvčátka“) nebo Patrčka („Nástraha“).

Velká pozornost je věnována 37. skladbě „Na sebe“, protože je dokladem Hankovy ješitnosti, která vyvolala negativní reakce veřejnosti a podnítila

¹⁹ Rozdílná grafická podoba slova Mary (viz. výše) a Marj je převzatá od J. Jirečka. Srovnejte Jireček, ČČM 1878, s. 234 a Jireček, ČČM 1879, s. 352.

²⁰ J. Hanuš (1911) je opačného názoru, především co se týče stáří básně „Na sebe“ a odkazuje na objevení dvou jejích předloh.

k sepsání anonymní parodie „Na píseň ‚Na sebe‘ Ohlas“. V poznámce pod čarou²¹ pak Jireček celou satiru cituje a osvětluje i její anonymitu, když autorství připisuje N. Vaňkovi. K celému problému je ještě připojeno, jaký dopad na Hanku měla parodie,²² jaká byla jeho reakce a anonymova odpověď, která tentokrát získala podobu bajky (také tu Jireček připisuje s menší mírou jistoty Vaňkovi).

Ve shrnutí k Hankovým skladbám se opět vyskytuje autorovo přesvědčení, že ačkoli Hankova lyrika dosahuje určité ceny, co se týče epiky, byly jeho pokusy velmi prchavé a nedosahovaly příliš velké umělecké hodnoty. Všimá si i podobností v jeho vlastní tvorbě a ruskými písněmi, které měly vliv na Hankovu slovní zásobu a přispěly k používání některých slov, jenž převzal a oblíbil si je. Bylo to především adjektivum „*něžný*“,“²³ které se od 10. let 19. stol. často vyskytuje v jeho tvorbě. Jireček se zmiňuje o imitaci jihoslovanské skladby v písni „Na sebe“, kterou zde i s originálem cituje a vzájemně porovnává, aby dokázal její dataci až po nalezení RK. Tím pozvolna směřuje k Hankovým překladům, které jsou podrobeny přísné kritice.

Dokladem toho jsou ukázky z originálů, jejich překlad Jirečkem a odkaz na Hankovo špatné porozumění. Jedná se o srbské, ruské a hlavně polské písně, u nichž Hankovo převedení do češtiny zcela znesnadňuje správné chápání jejich smyslu, který překlady v mnohých verších zcela postrádají. Pro úplné dokreslení Hankových znalostí slavistiky, doplňuje Jireček svou stat' poznámkou pod čarou, v níž uvádí i jeho špatné vědomosti staré češtiny. V kontrastu k němu pak staví Čelakovského, který byl v této oblasti mnohem úspěšnější, protože Hanka nejen, že neznal dostatečně řeči, z nichž překládal, ale dokonce si některá slova domýšlel a tím se ztrácel zcela smysl překládané-

²¹ Viz. JIREČEK, J.: Časopis českého muzea, 1879, s. 355-356.

²² Hanka lpěl na své básni a s křivdou, jež se mu vydáním parodie dostalo, se svěřil svému životopisci Legis-Glückseligovi.

²³ Viz. JIREČEK, J.: Časopis českého muzea, 1879, s. 358.

ho: „... *Hanka, neuměje vniknouti v podstatu sebe snadnějších a obsahem svým takořka na bíledni ležících básní slovanských, na mnoze přestával na prostém mechanickém přenášení slov bez ohledu na smysl celkový.*“²⁴ Pozornosti neušly ani překlady z němčiny, kterou prý ovládal nejlépe, ale chyby v překladu jsou chápány spíše za kuriózní nehodu než neschopnost. Jedno a též slovo přeložil pokaždé jinými výrazy, aniž by spolu jakýmkoliv způsobem souvisely.

V závěru se Jireček doznává, že článek sepsal jen se sebezapřením, protože chtěl otevřít oči odpůrcům rukopisů, a aby očistil Hankovo jméno. Sám domnělý „falzifikátor“ je pak považován za chudáka, který byl nařčen z něčeho, co nebyl schopen udělat, protože pro to neměl dostatečnou básnickou ani slavistickou způsobilost.

*

Článek „Drobné příspěvky o Václ. Hankovi“, otištěný v „Athenaeu“ (1886/87) T. G. Masarykem, přináší ve 3 částech úryvky z několika dopisů, které nějakým způsobem charakterizují Hankovu činnost v oblasti literatury či přímo jeho povahu. Masaryk tu zůstává pouhým komentátorem, který se k Hankově osobnosti či jeho činům příliš nevyjadřuje, ale pouze doplňuje některé informace pro přiblížení situací líčených v dopisech.

V první části se z úryvků z listů Jungmanna a Čelakovského z let 1823-24 dočítáme o aféře spojené s vydáním Májového Snu a Mastičkáře, která předcházela velkému sporu o pravost Rukopisů, ale zde je k tomu přistupováno spíše neutrálně s přáním dobrého konce. Hanka je považován za obět-ního beránka, protože si nikdo netroufl vznést námitku proti cenzuře, která byla podle všech v tomto ohledu na vině.

Druhá část obsahuje ukázkou z Hankova dopisu adresovaného Purkyňovi. Masaryk k tomu dodává Gebauerovo tvrzení o shodné zálibě v nadměrném používání adjektiv v básních RKZ a s přihlédnutím k Hankově korespondenci,

²⁴ JIREČEK, J.: Časopis českého muzea, 1879, s. 363.

kteřou v článku cituje, a s poukázáním na další falza, která připisuje Hankovi, s Gebauerem plně souhlasí.

Poslední část obsahuje citáty ze dvou dopisů F. L. Čelakovského. Je v nich vyřčeno více než jisté podezření Čelakovského, že za jeho odnětím redakce stál právě Hanka, protože si dopisoval s ruskými vyslanci. Hankovo jméno je pouze v podobě přípony *-ovo*, maximálně jako křestní jméno v oslovení „*Těš se Václave*“,²⁵ které je však pouze zprostředkované pro doložení postojů jiných literátů. Oba listy jsou velmi kritické a rázně útočí na Hankovu morálku nebo lépe řečeno na jeho nemorální jednání. Popisné výrazy se pohybují od mírnějšího označení „*řádné nemehlo*“ až po „*zrádce*“ a „*ouhlavní nepřítel*“²⁶. V tomto případě se Masaryk k dopisům vůbec nevyjadřuje, ale pouze v závorkách uvádí informace k dopisům.²⁷

*

Nejdelší encyklopedické heslo se nachází v 10. díle „*Ottova slovníku naučného*“ (1896) a Hankovi je v něm věnováno téměř 6 sloupků (= 3 stránky)²⁸. Heslo je signováno zkratkou Hš., což je šifra J. Hanuše. První informace je o možném psaní Hankova jména a to podle ruského vzoru „*Váceslav Váceslavič*“.²⁹ Následuje jeho životopis, jehož začátek má určitou podobnost s heslem v Riegerově „*Slovníku naučném*“, obzvlášť co se týká Hankova vzdělávání a učení se řečem.

V rámci Hankovy tvorby se autor zmiňuje o básni „*Na sebe*“ a podotýká, že se stala terčem satirického parodování. Důležitěji se však jeví zpráva o hojných cizojazyčných překladech těchto skladeb, jejich zhudebňování, růstu

²⁵ MASARYK, T. G.: *Athenaeum* IV/č. V, 1886/87, s. 164.

²⁶ MASARYK, T. G.: *Athenaeum* IV/č. V, 1886/87, s. 164-165.

²⁷ Komu byly adresované, nebo že se jedná o koncept.

²⁸ V dalším vydání slovníku z roku 1933 jsou informace o Hankovi značně osekány, ale přistupují k věci objektivněji.

²⁹ *Ottův slovník naučný*. X. díl, Gens - Hedwigia, 1896, s. 845.

oblíby a častému znárodnění. To se týkalo pouze lyriky, o epice je tu převládající názor, že nedosahovala příliš vysokých hodnot. V době vzniku skládání se projevuje i Hankovo rusofilství. V souvislosti s tím je tu poukázáno na antipatie Čelakovského a Šafaříka a na podezření, že Hanka stál za odejmutím redakce Čelakovskému. Informace je však podána spíše jako pomluva než seriózní příspěvek do encyklopedie.

Rok 1817 má být pro Hanku nejslavnějším a nejosudnějším zároveň. Nejen že vydal srbskou ohlasovou poezii, jejíž pokračování pro množství chyb už nevzniklo, ale vznikly i jeho gramatické spisy, které byly příčinou sporu o ypsilon. Osudovost autor spatřuje v dobásněni „Legendy o sv. Prokopu“ a v nejasnostech vydání „Májového snu“³⁰. V tomto roce nelze opominout ani nálezy RK zajišťující Hankovi slávu a mnohá ocenění. Kritika ho ale později o pocty veřejnosti připravila a uvrhla ho v „*trapné podezření*“.³¹

Postupně tu jsou vypsány i staročeské památky, které Hanka vydával nebo o kterých pojednával v časopisech. Tak se dostávají na řadu i glosy v „Mater Verbonum“ a „Evangelium sv. Jana“, dílo připisované Hankovi a již na počátku Dobrovským označené za padělek. Ojedinelá je informace o vydání překladu „Igora Svatoslaviče“, v němž Hanka užil svou koncepci unikátního jazyka označeného v encyklopedii za „slátaninu“,³² protože byl hned na počátku tvrdě odmítnut ostatními spisovateli.

Neočekávaně se tu vyskytují zmínky o Hankově soukromém životě, jevícím se Hanušovi až do 50. let jako monotónní. Opět se vrací k jeho bibliotékařskému povolání, protože ani to nezůstalo bez poskvrnění. Poukazuje na Hankovo zasahování do starých památek a jejich znehodnocování. V neposlední řadě připomíná jeho politickou činnost a obrat v osobním i společen-

³⁰ Blíže viz. IVANOV, M.: Tajemství RKZ, 1969.

³¹ Ottův slovník naučný. X. díl, Gens - Hedwigia, 1896, s. 846.

³² Viz. Ottův slovník naučný. X. díl, Gens - Hedwigia, 1896, s. 846.

ském životě následkem rukopisných bojů vyvolaných článkem v „Tagesbote“, na který byl Hanka nucen reagovat žalobou.

Životopis je uzavřen vzpomínkou na slavný pohřeb V. Hanky. Na tomto místě autor připojuje pro dokreslení scény citaci epitafu z Hankova náhrobku. Poté následuje soupis dalších jeho spisů, přehled nejvýznamnějších ocenění a částečný seznam literatury.

*

Obsáhle a soustředěně se Hankovi věnoval M. Murko ve své knize „Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik“ z roku 1897. Kniha pojednává o německém vlivu na českou romantiku, je rozdělena do 10 kapitol, za nimiž následuje ještě několik dodatků.³³ Pro porovnání obrazu V. Hanky v české literární historii je nejdůležitější IV. kapitola, která má dále 3 části: Die erste böhmische romantische Zeitschrift in Wien, Hanka a Die Königshofer und Grünberger Handschrift. Toto rozčlenění kapitoly však není dále graficky patrné, protože se jedná o jednolitý text, který zaujímá asi 5% celého díla.

Autor shledává zajímavým Hankovo studium práv ve Vídni v r. 1813/14, kde byl jako žák Dobrovského doporučen Kopitarovi. Toto období mělo patrně největší vliv na další Hankovu slavistickou a překladatelskou činnost, protože se zde seznamuje i s pracemi německých romantiků a v brzké době vydává své první sbírky po vzoru komentátora „Pisně Nibelungů“. Po tomto počínu byl Hanka považován za „*der erste West- und Südslave, der die Volkslieder seines und der übrigen slavischen Stämme in seinen eigenen Dichtungen mit Bewusstsein und Consequenz nachahmte.*“³⁴

Pozitivní stránkou Hankovy tvorby je tedy jeho překladatelská a vydavatelská činnost, která zprvu sice nezaznamenala tak velkého úspěchu, ale přispěla ke vzbuzení zájmu o srbskou literaturu. Murko zde také polemizuje

³³ „Kollár v Jeně“, „Život na německých vysokých školách“

³⁴ MURKO, M.: Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik, 1897, s. 35.

se statí J. Jirečka (ČČM, 1879). Vyvrací jeho domněnku, že Hanka nebyl jazykově ani básnický způsobilý napsat RKZ, protože postrádal talent a mnohá slova si jen domýšlel, aniž by znal jejich pravý význam (týká se především překladů). Dokladem mu jsou některé Hankovy velice zdařilé lidové písně i fakt, že si Hanka dopisoval s mnohými slovanskými i německými jazykovědci, aniž by ho tito nařkli z nějakých nejasností či nepřesností.

Hankova sláva vzrůstala nejen po nalezení RK a jeho editování, ale především díky četným překladům RKZ do slovanských i jiných kulturních jazyků. Murko se zde zmiňuje i o radosti, kterou vydání RK způsobilo Dobrovskému.

V dalších kapitolách jsou zmínky o Hankovi už jen ve spojení s jinými osobnostmi národního obrození. Palacký se zasloužil mimo jiné i o zachycení Hanky, ale za našeho nejlepšího spisovatele pokládal Čelakovského a Hanka byl pro něho v tomto smyslu slova nahraditelný. Naopak Šafařík prý hned rozpoznal jeho ignoraci ve vědě.

1. POL. 20. STOL.: POČÁTKY LITERÁRNÍCH SYNTÉZ

Na přelomu století vychází „Literatura česká devatenáctého století“ od J. Hanuše a kol. (1911), která se ve srovnání s ostatními literárními slovníky věnuje V. Hankovi nejobšírněji a obsahuje jeho celostránkový portrét³⁵. V rámci kapitoly „Počátky novočeské romantiky“ se snaží J. Hanuš charakterizovat Hanku z pohledů různých jeho činností, a proto je celá pasáž o něm rozdělena do 8 tematických okruhů postihujících Hanku např. jako básníka, filologa, bibliotékaře apod. Co do rozsahu, zaujímají jednotlivé podkapitoly cca. 7 % celkového prostoru díla.

Do celé problematiky inkriminovaného období uvádí první podkapitola s titulem „Ráz romantiky německé a české“ a už zde je uvedeno, že osobnosti (též Hanka), které budou dále popisovány, jsou sice příznačné pro počátky romantiky, ale nelze u nich, především po stránce básnické, mluvit o talentu. Co je však spojuje, jsou rukopisné padělky, primárně připisované Hankovi.

Počínaje druhou podkapitolou je už pozornost zcela upřena k V. Hankovi. Hanuš poukazuje na jeho venkovský původ a započetí souvislých studií až v pozdějším věku. Nejedná se však o životopis v pravém slova smyslu, ale jen o vytčení určitých momentů, které mají pomoci při poznávání Hankovy povahy. Pro ty, kteří touží po podrobnějším životopisu, je určena poznámka pod čarou, odkazující na dílo Legise-Glückseliga³⁶ a na četnou korespondenci.³⁷ V tomto počátečním životním období Hanky je upozorňováno na jeho seznámení se s pražskou skupinou mladých vlastenců, jež podněcoval k používání češtiny. Došlo také k prvnímu sporu s Nejedlým a není opomenuto

³⁵ Viz. HANUŠ, J. a kol.: Literatura česká devatenáctého století. Díl první, Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické, 1911, s. 763.

³⁶ Předem je upozorněno na jeho subjektivnost, protože za prací stojí sám Hanka, který mu mnohé osobně diktoval.

³⁷ Objektivnější, zčásti vydaná v ČČM nebo v zahraničních publikacích.

ani započítí jeho studia u Dobrovského, který ho v dalších letech ovlivnil především ve filologii.

S osobností J. Dobrovského je spojena i následující podkapitola a současně další etapa Hankova života, tedy jeho pobyt ve Vídni a působení v Hromádkových „Novinách“ a „Prvotínách“. Nejdůležitějšími informacemi se jeví vliv Kopitara na slovanský rozvoj Hanky a stopy Hankových rukopisných novot, které zanechal při svojí spolupráci na vydáních výše zmíněných novin. Z autorových slov: „*stejný duch* (rozuměje novátorství) *vane také z obsahu příspěvků Hankových, prosaických i básnických*“³⁸ zaznívá negativní tón, z něhož lze usuzovat, že by se byl z větší části připojil na stranu odpůrců tohoto inovovaného jazyka, kdyby žil v Hankově době. Za zmínku však stojí, že Hanku považuje za průkopníka české romantiky.

IV. část pojednává o Hankově návratu do Prahy, jakožto o neplodnějším období, kdy vychází jeho básnická tvorba, vzrůstá vlastenecké nadšení a kdy apeluje i na své současníky. Rovněž přibývá autorovo kritické hodnocení Hankovy povahy, protože už v této době spatřuje počátky jeho mystifikace a intrik.³⁹ Především se však zabývá popisem vlivů působících na Hanku básníka. Ať už to byla rokoková anakreontika, Puchmajerovy písně, Gessnerovy idyly nebo prostonárodní poezie, poukazuje autor na brzké vyčerpání námětů Hankovy básnické tvorby a její největší a nejúspěšnější zdroj spatřuje v lidových písních, jejichž „*doznané i nedoznané ohlasy*“ Hankovy (nedoznanými jsou myšleny rukopisné podvrhy) mají mít pro historii teprve význam. Z toho vyplývá, že Hankova počáteční tvorba v idylickém duchu není pro autora tolik přínosná, ačkoliv nepopírá jeho vyniknutí nad předchůdce.

³⁸ HANUŠ, J. a kol.: Literatura česká devatenáctého století. Díl první, Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické, 1911, s. 726.

³⁹ Viz. HANUŠ, J. a kol.: Literatura česká devatenáctého století. Díl první, Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické, 1911, s. 727.

V souvislosti s lidovou poezií a ohlasy se opět vrací k Hankovu vídeňskému pobytu, za kterého se seznámil i s ruskými a srbskými písněmi, a poukazuje na jeho sběratelskou činnost v tomto oboru, k níž vybízel také své současníky. Podobně jako J. Jireček (1879) se i Hanuš podrobněji věnuje Hankově vlastní tvorbě. U obou svazků sbírky „Dvanáctero písní“ mimo jiné uvádí, že některé básně v ní obsažené pocházejí od jiných autorů. O básni „Na sebe“ pak podotýká, že je „slátána ze dvou národních písní“⁴⁰ a byla zanedlouho po svém vzniku parodována. Podobné postupy montáže jsou užity i u dalších písní, které Hanuš zmiňuje a k nimž uvádí také jejich předlohy.⁴¹ Nezapomíná ani na epiku, kterou přirovnává k jarmareční a stejně jako mnozí literární kritici či historici jí nepřikládá přílišné hodnoty. Na důkaz Hankova vlasteneckého citění cituje úryvek z básně „Vděčnost obyvatelů král. krajského a věnného města Králové Hradce učeným Čechům“.

Bojům o pravopis je zasvěcena následující podkapitola. Hlavními aktéry jsou J. Jungmann a V. Hanka, kteří se snaží prosadit inovovaný pravopis, a J. Nejedlý, který obhajuje v mnohém zastaralý bratrský pravopis. Každý volil jinou strategii boje: Nejedlý např. úřední zastavení Hankova vyučování, soukromé dopisy či přednášky, Hanka články v novinách a intrikánské brojení proti Nejedlému. Ačkoliv z bojů vyšel v některých případech vítězně Hanka a dokázal reformy prosadit, prohrává po stránce charakterové na plné čáře. Autor ho popisuje jako zchytralého, ješitného, nedůtklivého a malicherného intrikána a udavače, který se schovával za kapacitou Dobrovského. Proto je v závěru této části ještě jednou shrnuto, že věc, za kterou V. Hanka bojoval, byla principiálně dobrá a zmodernizovala jazyk, ale jeho taktika, jíž k tomu došel, byla a je pro mnohé nečestná.

⁴⁰ HANUŠ, J. a kol.: Literatura česká devatenáctého století. Díl první, Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické, 1911, s. 733.

⁴¹ Podobné srovnávání doplněné ukázkami najdeme u Ivanova (1969).

O tom, co vedlo Hanku k filologii, a jak si v práci počínal, pojednává následující pasáž. Rok 1818 Hanuš označuje za mezník, jímž začínají převažovat Hankovy sympatie k tomuto oboru. Možnou příčinu spatřuje právě ve vyčerpání jeho básnické múzy (řečeno už ve IV. podkapitole), z vnějšku byl motivován Dobrovským. Především z jeho vědění měl tedy Hanka obratně čerpat pro své padělky, které jsou po této stránce velmi zdařilé, domnívá se autor. Jedním dechem ale dodává, že jeho vlastní práce, tedy ty signované, oplývají nedbalostí a povrchností. A to není jediný rozpor v Hanušových tvrzeních. Např. píše, že Hanka pomýšlel na profesuru nebo místo v knihovně (Praha, Vídeň, Olomouc...), a ačkoliv byl poté zaměstnán v Národním muzeu, kterému zasvětil celý svůj život, koketoval s myšlenkou změnit místo svého působiště.⁴² To je opravdu odvážné tvrzení, vezmeme-li v úvahu ostatní autory píšící na toto téma, že jakékoliv nabídky kategoricky odmítal.

Velké kritice jsou opět podrobovány Hankovy vlastní filologické práce. U „Starobylých skládání“ si autor všímá věnování (Dobrovskému) a Jungmannovy předmluvy, které paradoxně zapříčinily, že na něho (Jungmanna) bylo uvrženo podezření ze spoluúčasti na padělání RZ. Jak víme, RZ přišel v nemilost krátce po svém objevení právě u Dobrovského. Všeobecně je pak Hanka Hanušem odsuzován pro svou „*nepřesnost, nepečlivost, téměř nevážnost k originálu*.“⁴³ Buď vynechával verše (např. báseň „Alan“) nebo si naopak chybějící části domýšlel („Legenda o sv. Prokopu“), proto jeho edice starých památek shledává autor pro literární historii nepotřebnými. Zásluhy mu připisuje snad jen za sestavení „Přehledu pramenů právních v Čechách“. Zmínky o lexikálních a gramatických pracích mají pouze dokreslovat Hankův filolo-

⁴² Viz. HANUŠ, J. a kol.: Literatura česká devatenáctého století. Díl první, Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické, 1911, s. 745.

⁴³ HANUŠ, J. a kol.: Literatura česká devatenáctého století. Díl první, Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické, 1911, s. 748.

gický obraz, obzvlášť když ho autor označuje za pouhého „popularizátora Dobrovského.“⁴⁴

Zajímavá, ale ne ojedinělá (najdeme též u Ivanova), je informace o numismatice, jíž se Hanka také věnoval. V poznámce pod čarou jsou dokonce uvedeny názvy článků, které na toto téma napsal do „ČČM“. Unikátní je tu poznámka o Hankově zájmu o starověký indický epos.

Dále následuje kratší část o knihovnické činnosti V. Hanky, přinášející pochvalná i odsuzující slova očitých svědků, která jsou částečně citována. Jaké závěry z toho Hanuš vyvozuje a na čí stranu se přiklání, jasně vystihuje závěrečné souvětí podkapitoly: „*Neomluvitelné malichernosti tyto samy o sobě dobře charakterisují nejen povahu Hankovu, ale také nepravost všech jeho vědeckých snah, jmenovitě filologických, a zřejmě dokazují, že Hanka »neměl kriticko-vědeckého smyslu ani taktu.«* „⁴⁵

Nejobširnější je podkapitola VI. Hanka Slovan a přináší na něj nevšední pohled utvářený prostřednictvím četné korespondence, z níž tu nalézáme výňatky. Tím jsou současně dokládány jak Hankovy styky s tehdejší slovan-ským světem, tak i jeho vážnost, jíž požíval. Ve spojitosti s Hankovým slovan-stvím je poukázáno na založení Slovanské společnosti a knihovny, s čímž sou- visí i jeho vzájemná korespondence s polským učencem Bandtkem. Blíže se tomu věnuje ve své práci Szykowski, ale i u Hanuše si můžeme přečíst část Hankova dopisu, který psal, jak bylo jeho zvykem, v mateřštině adresáta. Po roce 1820 se mělo Hankovo slovanství změnit v rusofilství, protože si dopiso-

⁴⁴ HANUŠ, J. a kol.: Literatura česká devatenáctého století. Díl první, Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické, 1911, s. 755.

⁴⁵ HANUŠ, J. a kol.: Literatura česká devatenáctého století. Díl první, Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické, 1911, s. 757.

val s předními ruskými politiky (Šiškov, Uvarov, Norov, kníže Vjazenski) a svěřoval jim až s dětskou naivitou⁴⁶ všechny své slovanské touhy.

Ani v této pasáži se nelze vyhnout konfliktům, které měly být zapříčiněny Hankou, jak bylo aspoň obecně souzeno. Jedná se o Hankovy reformátorské snahy v Rusku a s tím spojené problémy a o odnětí redakce Čelakovskému. Na vývoji těchto dvou po sobě následujících situací je patrná i změna postoje Čelakovského k Hankovi. Na počátku, ještě před jakýmkoliv sváry, mu byl Čelakovský oddán, a proto ho Hanka doporučil na úkor Palackého do Ruska, aby se tam podílel na založení slovanské katedry. Z úmyslu ale sešlo a vinu klade Hanuš právě Hankovi, ačkoliv o několik řádků dále své obvinění zmírňuje. Nic se však nemění na faktu, že po tomto nezdaru značně ochladly Čelakovského sympatie, stejně jako Hankova náklonnost k němu, poté co byla zveřejněna jeho ostrá kritika Hankova překladu „Krakowiáků“. K největšímu rozkolu mezi nimi došlo, když byla Čelakovskému odejmuta redakce. Hanuš tu přibližuje nejen celou situaci, ale i postoje Čelakovského a cituje Masarykův úryvek z jeho korespondence z časopisu „Athenaeum“ (viz. výše).

Za zajímavé považuje autor Hankův spis „Zapiska V. V. Ganki ob učreždeniji slovjanskago oddělenija pri I. Ross. Akademiji S. S. Uvarovu“, protože má nejlépe znázorňovat Hankovo slovanství a rusofilství. Jedná se o program sjednocení slovanských národů, jehož koncepce je tu nastíněna. V závěru podkapitoly Hanuš shrnuje přínos Hankova slovanství. Byly to zejména vzájemné mezislovanské styky (písemné i osobní), obstarávání podkladů pro mnohé práce svých zahraničních přátel, pořizování jejich překladů a starost o cenzuru a tisk, založení slovanského oddělení v knihovně Národního muzea a rozšiřování jeho fondů apod. Sečteno a podtrženo: i když se Hanka dopustil mnoha přehmatů, obohatil významným způsobem českou a slovan-

⁴⁶ Hanuš to nazývá „malicherná samolibost“ (HANUŠ, J. a kol.: Literatura česká devatenáctého století. Díl první, Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické, 1911, s. 762).

skou kulturu své doby vůbec, a proto by mu nemělo být upíráno místo v literární historii.

Poslední podkapitola pojímá Hanku jako slavistu, ale z literárněhistorického hlediska ztrácí na významu, a to už za Hankova života, což můžeme posoudit z poznámky pod čarou, která parafrázuje Miklosichův výrok.⁴⁷ Ostatně sám autor píše: „*Romantik Hanka napřed jest vřelým Slovanem a jeho práce slavistické jsou spíše výronem a doplněním jeho citového slovanství.*“⁴⁸ Rozpo-
ruplné hodnocení Hankovy osobnosti prostupuje celou kapitolou a na konci se autor dokonce omlouvá a obhajuje, proč o něm psal tak rozsáhlou pasáž.⁴⁹

*

Nejútočnější slova proti Hankovi napsal A. Novák v „Přehledných dějinách literatury české“ (1913). Svědčí o tom podkapitolka „Hankova družina a podvrhy rukopisné“. Už název napovídá o tom, že Novák pokládá za hlavu celé organizace, která padělala staročeské rukopisné památky, právě Hanku, proto je charakterizován hned na začátku, a navíc velmi nelichotivě. Jeho životopis je podán jen ve zkratce a přidržuje se převážně neutrálních výrazů. Jen označení Hanky za „*objevitele obou domněle staročeských rukopisů*“⁵⁰ poukazuje na Novákovo smýšlení, protože je absolutně přesvědčen o Hankově falzátorství. Na druhé straně mu ale neupírá jisté společenské postavení, kterého požíval. Že mělo být neoprávněné, dokládá autor popisem Hankových povaho-

⁴⁷ Viz. HANUŠ, J. a kol.: Literatura česká devatenáctého století. Díl první, Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické, 1911, s. 780.

⁴⁸ HANUŠ, J. a kol.: Literatura česká devatenáctého století. Díl první, Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické, 1911, s. 778.

⁴⁹ Viz. HANUŠ, J. a kol.: Literatura česká devatenáctého století. Díl první, Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické, 1911, s. 785.

⁵⁰ NOVÁK, A.: Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny, 1913, s. 153.

vých vlastností a nebojí se ho označit ziskuchtivým intrikánem a udavačem, který svého dosáhne pouze lží, klamem a mystifikací.⁵¹

Ani při soupisu Hankovy tvůrčí, překladatelské a vydavatelské činnosti nezůstává A. Novák prost kritiky. Vytýká mu nepůvodnost, překladatelskou i vydavatelskou nekorektnost a lajdáckost. Hanka neprošel u Nováka ani jako lingvista, protože prý pouze zakrýval vědomosti Dobrovského rouškou romantismu, aniž by se sám odborně projevil.⁵² Nejvíce se měl zaměřovat právě na falzifikování rukopisů, čemuž se věnuje další část podkapitoly. Celý příspěvek k Hankovu životopisu uzavírá odkazy na literaturu přinášející o něm další poznatky.

Následují kratičké informace o J. Lindovi a V. A. Svobodovi a rozsáhlejší část o RKZ a dalších padělcích, které jsou spojovány převážně s Hankou. Ne vždy je označen za jejich autora, ale podíl na vzniku památky má pokaždé alespoň jako původce staročeských úprav.

*

Vlčkovy „Dějiny české literatury“ z roku 1914 mnoho poznatků o Hankovi nepřinášejí a tvoří v tomto období jistou výjimku, protože jak si lze všimnout, psali ostatní literární historici kolem přelomu století o Hankovi velmi obsáhle, přičemž mu věnovali i celou kapitolu. Vlček nikoliv. Zde nalezneme spíše jen jednotlivé poznámky, z nichž příliš informací nezískáme. Byl jedním z mnoha těch, kteří přispívali do „Prvotín“, šli ve stopách Dobrovského, překládali slovanskou literaturu nebo byli členy Jungmannovy skupiny. Jako jednotlivec vystupuje, když se pře s Nejedlým o pravopis, hlásá potřebu sběru lidových písní nebo když odmítá společně s Čelakovským pozvání do Ruska, kde měl být spoluzakladatelem slovanské knihovny. V porovnání s 5. vydáním z 60. let 20. století neobsahují tyto dějiny ani zlomek informací, které lze získat z pozdější verze.

⁵¹ Viz. NOVÁK, A.: Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny, 1913, s. 153.

⁵² Viz. NOVÁK, A.: Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny, 1913, s. 154.

*

Stař J. Jakubce „Slovesné práce ve »Vídeňských novinách« 1813 a v »Krameriusových vlasteneckých novinách« 1815“ (LF, 1916) vycházela na pokračování. V první části (č. 2) je po úvodních slovech pozornost věnována „Vídeňským novinám“ a o Hankovi tu není ani slovo. Zmiňuje se o něm až druhá závěrečná část (č. 3-4) obracející pozornost ke „Krameriusovým vlasteneckým novinám“ a „Prvotinám.“

V rámci několika jeho básní⁵³, z nichž jsou zde uvedeny krátké ukázky, se dozvídáme o podrobnostech jejich vzniku, podobě či signování. Z literárně historického hlediska vyzdvihuje autor básně „Kdo jest hodný muž“ a pozornost věnuje především její německé předloze. Co se týče autorství skladeb, tak se ve „Vlasteneckých novinách“ Hanka podepisoval jako Věnceslav či šifrou *nk-*, jednalo-li se o nepůvodní básně. V poznámce je uvedeno, že tento podpis připisoval Jireček Svobodovi Navarovskému, který si taktéž své jméno pozměnil podle ruského vzoru. Přesnější však bude Jakubcovo mínění, protože uvádí přesvědčivé důkazy k vydáním těchto sporných básní právě mezi Hankovými skladbami. Signaturou „Hanka“ je opatřena až básně uveřejněná v 50. letech pod názvem „Přivítání Vojtěcha Nejedlého a Šebestyana Hněvkovského 19. dubna 1812 v Praze“.

*

S. Souček se snaží ve své knize „Dvě pozdní mystifikace Hankovy“ (1924) odhalit práci V. Hanky. Dvěma pozdními mystifikacemi jsou myšleny písně „Poděbradská“ a „Husitská“, o nichž prý bylo dosud napsáno jen velmi málo nebo nic. Při tvorbě studie se Souček opíral o poznatky svých kolegů z různých vědních oborů a byl si zároveň plně vědom toho, že stále ještě nebylo odhaleno vše, co se týká oněch mystifikací, a proto doplnil prázdná místa dohady, což poznamenal již v předmluvě. Kniha vznikla v době, v níž odpůrci

⁵³ „Mzda zpěvákova,“ „Kdo jest hodný muž,“ „Přivítání Vojtěcha Nejedlého a Šebestyana Hněvkovského 19. dubna 1812 v Praze.“

pravosti Rukopisů přinesli důkazy o falzifikaci dalších domněle staročeských památek, které našel Hanka nebo někdo z okruhu jeho přátel, a připsali to na vrub právě Hankovi. Co se týče rozvržení díla, je členěno na dvě části, které se jmenují shodně jako písně, o nichž pojednávají, a dělí se do 5 resp. 7 podkapitol. Vše doplňuje závěrečná přílohová část, obsahující notové zápisy písní.

První kapitola se věnuje písni „Poděbradská,“ což je přejmenování písně „Moravo, Moravo, Moravičko milá“.⁵⁴ V úvodu jsou zmíněna historická fakta, aby bylo čtenáři přiblíženo pozadí vzniku této písně, která se poprvé objevila v VI. sv. „Čechoslava“ jako Hankova přímluva za jednotu Čech a Moravy a je podávána jako stará lidová píseň (v textu celá přetištěna), která se měla dochovat v ústním podání Hankovy matky. Za zmínku stojí, že článek byl pouze šifrován zkratkou -n-. Co vedlo badatele k připsání autorství Hankovi, je vysvětleno v další části textu.

V celé věci s „Poděbradskou“ vidí Souček hned několik rozporů. Především se mu nezdá, že by se člověk, který sám hřešil proti jednotě pravopisným a jazykovým novátorstvím, byl jejím vhodným přímluvcem. Vytýká Hankovi neúctu k Dobrovskému a charakterizuje jeho povahu nevybíravými slovy: „*ctižádostivec ješitný, blýskající se řády, dary a vyznamenáními absolutistických vládců - dovede zapřítí původství nebo přední účast v padělcích, jimž uvěřily největší chlouby vědy a umění, a spokojiti se pouhým jménem nálezce a vydavatele.*“⁵⁵ Dále autor rozebírá onu přímlovu. Zkoumá Hankovy podněty a spřádá vlastní postupy možné motivace, ale jeho chválu Moravy shledává upřímnou. Pod drobnohledem jsou i jednotlivé části básně, jejíž antedatování do pozdního středověku napomohlo jejímu přijetí cenzurou, ačkoliv mělo podbízet k jinému chápání, jak si to mohl vykládat novodobý člověk zvyklý číst mezi řádky. Souček tu podává oba náhledy na text a rozvádí svou úvahu o dů-

⁵⁴ Pro větší přehlednost volím kratší název, ačkoliv se v díle i historii objevuje až později.

⁵⁵ SOUČEK, S.: Dvě pozdní mystifikace Hankovy, 1924, s. 10.

kazy svých tvrzení. Srovnává báseň s historickými fakty a shledává, že jsou mezi nimi určité mezery. Na druhé straně chválí Hankovy „*značné historické vědomosti*.“⁵⁶

Souček poukazuje na důvody sepsání přímluvy, konfrontuje „Poděbradskou“ s jinými básněmi V. Hanky a dochází k závěru, že usvědčující je především obdobná „*technika prosté sentimentální písně, pracující apostrofami, opakováním slov a veršů a variací chudých myšlenek, kterých nedovede zaostřovati a stupňovati*.“⁵⁷ Některé souvislosti v textu shledává dokonce nesmyslnými. V závěrečném souhrnu podkapitoly se zaměřuje na rozšíření písně, což nepřikládá jejím kvalitám, ale domnělému stáří, a podotýká, že byla svého druhu první, která byla zhudebněna.

3. podkapitola přináší odůvodnění falešného stáří, zaštiťuje se historickými fakty a vrací se k rozporu v Hankově tvrzení, že píseň znal od matky. Důkazem má být sborníček, který obsahuje tuto píseň, a jehož autorem má být pravděpodobně Hankův otec.⁵⁸ Souček zároveň informuje o obdobném lidovém popěvku a srovnává jej s „Poděbradskou“, čímž odhaluje způsob jeho přetvoření dle Hankových potřeb.

Následující podkapitola je zajímavá poznámkou o veřejné Šemberově omluvě Hankovi, protože mylně připsal autorství někomu jinému. Dozvídáme se zde o jejím přejmenování K. Havlíčkem a o různých tiscích, které někdy její původ udaly, ale nebylo to pravidlem. Je tu citován A. Vašek, který jako jediný z badatelů hledá stopy Hankovy tvorby v písni „Poděbradská“ a jehož myšlenky a názory Souček sám přebírá do své práce. Naproti tomu zcela přezírá dalšího odpůrce pravosti Rukopisů F. Bečkovského, protože sice připsal báseň Hankovi, ale své tvrzení následně zcela vyvrátil, když převzal výrok o jejím

⁵⁶ SOUČEK, S.: Dvě pozdní mystifikace Hankovy, 1924, s. 12.

⁵⁷ SOUČEK, S.: Dvě pozdní mystifikace Hankovy, 1924, s. 12.

⁵⁸ Na tomto místě Souček uvádí zmíněné čistopisy a poznamenává i přesné místo jejich uložení, signaturu nevyjímaje.

starobylém původu. Druhá polovina podkapitoly se pak věnuje ukázkám některých básní, které se inspirovaly „Poděbradskou“.

Poslední část nese název „Hankovo mystifikační chování“ a poukazuje na to, že sám Hanka se přiznává k autorství písně, když ji zařazuje do svého sborníku.⁵⁹ Fričův dopis ve Studentských listech má pak dokládat změnu Hankova chování po znárodnění písně, protože mu měl sám Hanka povědět, že sice některá slova přebásnil a doplnil i sloky, ale základ je opravdu lidový, protože na význam některých slov ho prý upozornil až Dobrovský. Souček přirovnává jeho neporozumění některým slovům k obdobné situaci s RKZ, přičítá ho na vrub Hankova zamlžování a neustále opakuje rozpor v jeho počátečním tvrzení, že píseň zpívala matka.

V počátečních částech druhé studie „Husitská“, jejíž původní název je podle incipitu „Těšme se sladkou nadějí“, je opět popisována kulturní a politická situace u nás a v Polsku, stejně jako původ písně, její osudy a autorství J. T. Krova. Byly domněnky, že změny v textu (přizpůsoben češtině) provedl skladatel Liszt, který se však pouze přičinil o její vydání.

Pro účely zkoumání pohledu literárních dějin na V. Hanka jsou cenné pouze 4. a poslední podkapitola, protože se zaměřují na rozbor klamu s „Husitskou“, na Hankovu účast v něm a na výklad této mystifikace. Souček konstruuje z Tylovy redakční poznámky v Květech,⁶⁰ že byla myšlena jako narážka na Hanka, kterého Dobrovský podezíral z účasti na podvrhu RZ, a proto by měl být spojován i s případem „Husitské“ a mělo by to pro něho prý být zároveň určité varování, aby si nezahrával s ohněm (kritikou), protože by mohly být uvrženy v podezření i další staročeské památky. Souček na podporu své do-

⁵⁹ Shodně se k tomuto tvrzení přiklání i Ivanov (1969).

⁶⁰ „Že však text tohoto skládání z časů novějších, neřku-li nejnovějších pochází: to leží tuším tak na bíledni, jako že nikdo z našinců Libušin soud nezfabrikoval.“ (SOUČEK, S.: Dvě pozdní mystifikace Hankovy, 1924, s. 67).

mněnky uvádí Hankův soudní spor s Kuhem⁶¹ a opět se dovolává i dopisu F. Friče, jemuž se měl Hanka svěřit, že kromě „Poděbradské“ zpíval jeho otec i „Husitskou“, což ho má usvědčovat z klamu. Použijeme-li právnickou terminologii, jedná se pouze o nepřímé důkazy a dala by se vznést námitka i proti Součkovu podsouvání svých tvrzení čtenáři: „*Kritický čtenář si z této zprávy vybere přiznání Hankovo k hlavní zásluze o klamnou hru s »Husitskou«.*“⁶²

V poslední části studie Souček podotýká, že někdo z Hankových současníků musel o podvodu s revoluční písní vědět, ale bál se vystoupit, aby nevrhl špatné světlo i na další nálezy. Závěrem nabádá k vědecké objektivitě při hledání pravdy. Sám však přistupuje k věci s určitými předsudky a už od počátku je přesvědčen o Hankově vině, ačkoliv mu ji nelze dokázat. Součkova subjektivita pak vytane na povrch, srovnáme-li jeho studii s částí knihy Tajemství RKZ od Ivanova, který se také snaží o objektivnost, ale na rozdíl od Součka nabízí čtenáři i jiný pohled na věc.⁶³ Vše to jsou ale pouhé hypotézy, z nichž zatím žádná nebyla přesvědčivě potvrzena a zůstává na čtenáři, na jakou stranu se přikloní.

*

V roce 1927 vychází sedmidílný „Masarykův slovník naučný“, v jehož 3. díle se nachází heslo Hanka Václav. Ve dvou sloupcích (= 1 strana) doplněných Hankovou podobiznou je ve zkratce popsán jeho život, kladné povahové rysy (dobrý organizátor, příznivý vliv na mladou generaci apod.), kterých je vzhledem k jeho nepravostem a podvodům však velmi poskrovnu. Nechybí tu ani zmínka o rukopisných podvrzích, které mají ve slovníku své samostatné heslo. Vyzdvihována je Hankova pracovitost, o čemž svědčí jeho obrovská korespondence. V závěru hesla je uveden přehled spisů, které nějakým způso-

⁶¹ Redaktor časopisu „Tagesbote“, v němž vyšly anonymní články, které nařkli Hanku z padělání památek nalezených na počátku století.

⁶² SOUČEK, S.: Dvě pozdní mystifikace Hankovy, 1924, s. 69.

⁶³ Viz. IVANOV, M.: Tajemství RKZ, 1969, s. 320.

bem souvisejí s Hankovou osobou. Heslo není bohužel signováno, ale zdá se, že je psáno z pohledu odpůrce pravosti rukopisů, a proto by se dalo s největší pravděpodobností připsat V. Flajšhansovi, který se rovněž podílel na tvorbě encyklopedie a Hankovi se věnoval i mimo tuto publikaci.

*

Téměř polovina sborníku „Polská účast v českém národním obrození 1“ (1931) od M. Szykowského je věnována Václavu Hankovi. Studie je rozdělena do 9 kapitol, z nichž jsou některé ještě dále členěny na podkapitoly („VI. Hankovi polští přátelé“ - 7 částí, „VIII. Adam Rościszewski“ - 6 částí, „IX. Polonica v Hankových spisech“ - 3 části). Přílohová část pak obsahuje chronologický přehled polských zápisů v Hankově „Památníku“, do něhož se v upomínku zapisovali slavné osobnosti při návštěvě Prahy.

První kapitola se zabývá Hankovými počátky a hned na prvních řádcích podává výňatek z Hankova životopisu, který je sepsán polsky, protože byl určen pro Wrześniewského.⁶⁴ Jedná se o dobu, kdy už si Hanka získal jméno vydáním svých písní, překladem Gessnerových idyl, „Starobylými skládanými“ a především jako „šťastný nálezce Rukopisů Královédvorského a Zelenohorského, jež patří v literatuře světové k nejproslulejším padělkům, vyrovnávající se v tom směru ‚Písniím Ossianovým‘ a předčící je v praktických účincích.“⁶⁵ V buditelské práci je přirovnáván např. k Jungmannovi, básnická činnost je pak podobná začátkům Puchmajerova veršování, ale historickou hodnotu si Hankovy verše získaly pro svou lidovou formu. Jako jazykovědce ho prý nelze přirovnat k nikomu, protože spíše jen kopíroval svého učitele nebo stvořil pouze „nestvůry“⁶⁶, když se pokusil vypracovat vlastní systém (jednotné všeslovenské písmo).

⁶⁴ Polský matematik.

⁶⁵ SZYKOWSKI, M.: Polská účast v českém národním obrození, 1931, s. 234.

⁶⁶ SZYKOWSKI, M.: Polská účast v českém národním obrození, 1931, s. 234.

Nejsou opomenuty ani Hankovy četné písemné či osobní styky se zahraničními vědci, což mu mělo ulehčovat především postavení knihovníka. Zmínka je i o jeho vedení literárního kroužku, kde vznikla myšlenka na jednotné písmo, o čemž napsal list polskému kartografovi Lindemu, ale odpověď prý není známa. Do raného Hankova období spadají i počátky písemného styku s dalším polským učencem Bandtkem, což autor rozvádí v kapitole věnované Hankově korespondenci, ačkoliv již zde nalezneme některé zajímavosti, jako např. vydání „Mluvnice polského jazyka“, o jejíž sepsání se Hanka přičinil, když k tomu přemluvil Bandtkeho, který ho ve svých dopisech chválí za výbornou znalost polštiny.

Szykowski se v první kapitole dotýká i „Rukopisu Královédvorského“. Zabývá se možnými prameny pro písně RK, ale i jejich autorstvím a je přesvědčen, že Hanka nemohl stvořit epické části a připouští, že u lyrických mohl mít dokonce pomocníka. Některé básně porovnává s pravděpodobným polským pramenem a dochází k zajímavým postřehům v jejich ztvárnění.⁶⁷

Druhá a třetí kapitola se plně soustředí na RKZ, jež se do Polska dostaly Hankovým prostřednictvím a jejichž ohlasy poté velice pečlivě sbíral, o čemž svědčí jeho korespondence s Rakowieckým. Malou odbočku si autor přeci jen dovoluje u polského překladatele Bodzińského, který studoval Rukopisy v Praze a při té příležitosti se zapsal do Hankova „Alba“, z něhož Szykowski cituje překladatelovu píseň⁶⁸ a podotýká, že byl Hanka Bodzińským chválen za zásluhy na nalezení památek.

I v následující kapitole je ještě věnován dostatek místa „Rukopisům“, ale postupně Szykowski přechází k Hankovi a jeho podílu na vydání polských děl „Ziewonia“ a „Dumky“, u nichž se postaral i o korektury, ačkoliv mu byli k tomuto účelu doporučeni spolupracovníci. Jak celá věc probíhala, nasvědčují opět ukázky (v originále) ze vzájemné korespondence. Autor tuto pasáž dopl-

⁶⁷ Protože se to však nevztahuje k V. Hankovi, nebudu se tím zabývat.

⁶⁸ Viz. SZYKOWSKI, M.: *Polská účast v českém národním obrození, 1931*, s. 254.

ňuje o pohnutky, jež k tomu Hanku vedly. Malá ukázka za všechny: „..., *ujal-li se Hanka toho nevděčného úkolu, neučinil tak jistě jen z vrozené ochoty a účinnosti (v tomto případě pomohl překladatelům svých Rukopisů, jimž byl zvláště zavázán). Soudím spíše, že Ziewonia a Dumky zaujaly příliš Hankovo všeslovanské srdce; ...*“⁶⁹

Nejobsáhlejší je VI. kapitola „Hankovi polští přátelé“, která se zaměřuje na vzájemnou korespondenci a rozebírá jednotlivé dopisy. Dočteme se, kolik listů si Hanka s polskými učiteli vzájemně vyměnil, jakým datem jsou opatřeny, a co je jejich náplní. Nejsou opomenuty ani úryvky z nich, jak jinak než v polštině. Kapitola je rozdělena do 7 částí věnovaných vždy jednomu učiteli nebo celé skupině.

Vůbec prvním dopisovatelem byl J. S. Bandtke, který si korespondoval již s Dobrovským. S Hankou si vyměňoval tímto prostřednictvím knihy, protože oba byli knihovníci a tak dbali o rozšiřování fondů. Z posledních dopisů (psaných německy) se lze dočíst, že si Hanka plánoval poznávací cestu do Polska, z níž bohužel sešlo, nebo že se velice pěkně vyjádřil k polskému listopadovému povstání 1831.⁷⁰ Autor toto místo obzvláště zdůrazňuje, protože Hankova slova jsou prý mnohem vroučnější než Bandtkeho. Bandtke se toužil setkat se svým přítelem Hankou, z čehož se v listech jemu adresovaných vyznává, a plánuje cestu do Prahy, která se mu kvůli podlomenému zdraví podaří uskutečnit až na sklonku života a do Hankova „Alba“ zapisuje: „*Maxymilijan Fredro. Przysłowia 120: Jednoż chcieć, jednoż nechcieć, to prawdziwa przyjaźń. To na pamiątkę pisał Jerzy Samuel Bandtkie.*“⁷¹

Další pasáž se věnuje slavistům M. Bobrowskému a A. Kucharskému. S Bobrowským se měl Hanka seznámit osobně při jeho studijním pobytu

⁶⁹ SZYJKOWSKI, M.: *Polská účast v českém národním obrození*, 1931, s. 264.

⁷⁰ Viz. SZYJKOWSKI, M.: *Polská účast v českém národním obrození*, 1931, s. 285.

⁷¹ SZYJKOWSKI, M.: *Polská účast v českém národním obrození*, 1931, s. 289.

v Praze a dopisovat si začali⁷² až po teologově odjezdu, při němž se také zvětšil do Hankova „Alba“, a tato slova Szykowski opět cituje. Bobrowski prý sehrál v Hankově životě významnou roli, když mu měl dopomoci k jmenování čestným členem univerzity ve Vilně, což bylo podnětem k započetí korespondence s Malewskim. V Praze poznal Hanka i Kucharského, od něhož obdržel rovněž věnování. Jejich vzájemný písemný styk byl mnohem plodnější než s Bobrowskim. Mělo by být dochováno celkem 16 dopisů adresovaných Hankovi. Kromě výměny knih se listy zabývají i jazykovými otázkami (Kucharského postřehy z cest), učenou diskuzí o knihách (např. zlomek „Evangelia sv. Jana“) nebo pojednáním o Kucharského abecedě.

Zajímavé jsou peripetie Hankova vztahu s Malewským a Mickiewiczem. S oběma se seznámil osobně při jejich pražském pobytu⁷³, ačkoliv s Mickiewiczem to bylo až o několik let později, přesto o sobě vzájemně věděli prostřednictvím zpráv svých přátel. Společným jmenovatelem tu byl v nemalé míře právě Malewski, s nímž Hanka navázal velmi vřelé přátelství, které bylo udržováno po celý jejich život a z něhož se dochovalo 13 dopisů Hankovi. Předmětem korespondence byla nejen výměna knih, ale i Malewského dojmy z cest, jeho vzpomínky na Prahu nebo diskuze o prvních Mickiewiczových básních a Hankově „Gramaticce“, po jejímž vydání Malewski svého přítele přemlouval, aby se pustil do sepsání také ruské verze. Hanka referoval ve svých dopisech Malewskému mimo jiné i o setkání s Mickiewiczem při jeho pobytu v Praze. Na druhé straně tohoto velkého polského básníka prosil o sepsání eposu o Žižkovi, k němuž shromáždil materiál, ale neměl odvahu něco podobného sepsat sám. Zajímavé je, že téma Mickiewiczze zaujalo, nikdy však

⁷² O dopisování se v tomto případě asi moc mluvit nedá, protože si vyměnili všeho-všudy pouze jeden list, v němž B. prosil H. o zaslání potřebných knih a H. mu v tomto vyhověl a připojil i dopis vlastní, čímž se měla korespondence ukončit.

⁷³ Oba se samozřejmě zapsali do Hankova „Alba“ (Malewski dokonce 2x) a Szykowski jejich věnování cituje. Mickiewiczův zápis dokonce označuje za nejcennější.

k realizaci nedošlo, ačkoliv se v tisku objevovaly zprávy opačného rázu, ale tyto fámy měl rozšiřovat Hanka. Ten kromě podkladů pro epos zaslal Mickiewiczovi i některé své knihy, do „Písní“ dokonce připsal překlad jedné básnickovy skladby⁷⁴, kterou byl sám nadšen. Neformálnost písemného styku dokládají listy, v nichž si píšou o společných přátelích (např. Malewském).

O širokém záběru Hankova zájmu svědčí jeho korespondence s polskými právníky, bratry J. a R. Hubeovými, kteří se jako první zabývali srovnáváním polského a českého práva a Hanku prosili o zaslání některých knih nebo alespoň jejich opisů. Výsledkem jejich pobytu v Praze a písemného vztahu s Hankou jsou jejich dvě studie.

Mnohem přínosnější bylo vzájemné dopisování mezi Hankou a dalším polským právníkem W. A. Maciejowským čítající 99 jeho dopisů a 20 Hankových odpovědí. Maciejowský se o Hankovi dozvěděl od R. Hubeho a žádal o spolupráci, protože pracoval na dějinách slovanského práva a potřeboval sehnat některé studie, které byly pro jeho bádání nezbytné. Szykowski poukazuje na to, že Maciejowský musel o některé knihy prosit i několikrát, protože Hanka byl doslova zavalen podobnými žádostmi i ze strany ruských badatelů. Celou pasáží se prolínají informace o jednotlivých svazcích vzniklého díla.⁷⁵ Zajímavé je především to, že Maciejowski často odkazuje nejen na Hanku, který i ve 3. svazku zůstal jeho předním spolupracovníkem, ale i na Rukopisy, jež považuje za pravé. Szykowski zastává názor, že by „Historja“ nemohla vzniknout bez Hankova přispění a poukazuje přitom na úpadek vědecké činnosti Maciejowského po Hankově smrti. V neposlední řadě stojí za zmínku, že se Hanka podílel na rozprodávání 2 svazků publikace v Česku, že se lze

⁷⁴ „Panicz a dziewczyna“ (viz. SZYKOWSKI, M.: *Polská účast v českém národním obrození*, 1931, s. 309).

⁷⁵ „Historja prawodawstw slowiańskich prez Wawlawia Alexandra Maciejowskiego...“ (viz. SZYKOWSKI, M.: *Polská účast v českém národním obrození*, 1931, s. 329).

z dopisů dočíst o neuskutečněných záměrech Maciejowského⁷⁶ nebo že jedna rozprava polského právníka byla věnována Hankovi: „*P. Waclawowi Hance w Pradze od Autora.*“⁷⁷

A. Z. Helcel byl stejně jako výše jmenovaní právníkem a jeho korespondence s Hankou se týkala především příspěvků do zamýšleného časopisu „*Kwartalnik Naukowy*“ (vyšly 2 ročníky). V prvním dopise zaslal Helcel Hankovi program tohoto periodika společně s dalšími obdobnými listy, jež měl Hanka předat předním českým buditelům. Nakonec publikoval v Polsku pouze Hanka. V tomto případě byla významná i vzájemná výměna časopisů,⁷⁸ což se později rozšířilo i na knihy (např. Palackého „*Dějiny*“). Některé dopisy obsahují dokonce výměnu informací o politickém a vědeckém životě obou národů.

Poslední podkapitola se zabývá literárními historiky F. Bentkowským, M. Wiszniewským a W. Cybulem, které Hanka poznal osobně a jejichž upomínka na pobyt v Česku je zachována v již mnohokrát zmíněném Hankově „*Albu*“. Ze vzájemného písemného styku je cenná především výměna knih a časopisů, která přispěla k rozšíření polského oddělení knihovny Národního muzea. Wiszniewskému byl Hanka spolupracovníkem a zprostředkovatelem s českým kulturním životem a velkou měrou přispěl k jeho poznávání české literatury. Vědomosti, které si vyměňoval Hanka s Cybulským, byly otiskovány v časopisech nebo se volně šířili mezi českými buditeli. Cybulski se dokonce pro lepší sblížení pokoušel psát s použitím české diakritiky.

V VII. kapitole objasňuje Szyjkowski podobu a význam tzv. Hankova „*Alba*“. Má se jednat o šest modlitebních knížek, obsahujících hlaholský text a prázdné strany, na něž se zapisovali různí vzdělanci slovanského světa, ale i vzdělaná veřejnost, při návštěvě Čech resp. Prahy. Hanka má být „*jako vydavatel Rukopisů střediskem onoho putování, jakousi skoro povinnou zastávkou*

⁷⁶ Viz. SZYJKOWSKI, M.: *Polská účast v českém národním obrození, 1931*, s. 359.

⁷⁷ SZYJKOWSKI, M.: *Polská účast v českém národním obrození, 1931*, s. 363.

⁷⁸ Helcel zasílal do Prahy „*Kwartalnik*“ a Hanka do Polska na oplátku ČČM a Květy.

na cestě do proslulých českých lázní.“⁷⁹ Další text se věnuje vypsání nejvýznamnějších jmen a k některým jsou podávány citace věnování nebo Hankových poznámek, která se k zápiskům vztahují. Neobvyklou pozornost věnuje Szykowski proužku s notami mazurky a písní, která vyjadřuje uznání Hankovi a je zanáčená pro česko-polskou družnost. Autor připisuje text této skladby I. Maciejowskému a notový zápis hudebnímu velikánovi F. Chopinovi, kteří 1829 navštívili společně s Bandtkem Prahu a setkali se zde i s Hankou.

Samostatná kapitola je věnována A. Rościszewskému, jehož korespondence s Hankou neměla být doposud zpracována ani publikována, protože kvůli obtížnému třídění⁸⁰ se prý nedá stanovit ani její přesný počet. V zájmu Rościszewského stálo především sblížení českého a polského pravopisu a obligátní výměna knih. Na jeho přání také vydal Hanka „Rukopisy“ s ukázkami překladů do slovanských i jiných jazyků, protože tomu polský čechofil přikládal velkou váhu. Velmi obšírné jsou dopisy týkající se návrhu Rościszewského, aby byla periodicky zpracována slovanská bibliografie. Sám se tohoto úkolu ujal a začal shromažďovat potřebný materiál, jež posílá Hankovi společně s mnohými informacemi o kulturním životě, jejichž chronologickým náčrtem se Szykowski zabývá v následujícím textu. Další podkapitoly se už příliš nevztahují k osobě V. Hanky, a proto na ně není brán zřetel.

Poslední kapitola „Polonica v Hankových spisech“ se člení podle svého obsahu do tří částí: „Překlady básní“, „Krakoviaky“ a „Polská mluvnice“. V pojednání o Hankových překladech polských básníků se autor opět vrací k Mickiewiczově básni „Panicz a dziewczyna“, rozebírá její formu a poukazuje

⁷⁹ SZYKOWSKI, M.: *Polská účast v českém národním obrození*, 1931, s. 395.

⁸⁰ Obsahují sdělení různého druhu: od poděkování, přes diplomy a vyznamenání, až po obsáhlé dopisy, které psal Rościszewski na pokračování několik týdnů. (viz. SZYKOWSKI, M.: *Polská účast v českém národním obrození*, 1931, s. 405).

na Hankův doslovný „překlad“⁸¹, kdy některá slova pouze převádí, aniž by dobře pochopil jejich smysl. Sám autor o tom nemá valného mínění a ironizuje, že se Hankovi tímto způsobem podařilo ono česko-polské sblížení: „*Kdyby bylo možno souhlasiti s takovýmto převedením, tu by se horování o společném slovanském jazyku přiblížilo na dosah ruky, zvláště v oblasti českopolské.*“⁸² Dále se Hanka pokusil o překlad Rościszewského básní, ke kterým na autorovo přání obstaral zhudebnění, a některé z nich se mu prý zdařilo přeložit lépe než předešlou báseň Mickiewiczovu.

Další pasáž se zaměřuje na Hankovu sběratelskou činnost. Přibližuje situaci, když se vrací do Hankova mládí a jeho vídeňskému pobytu, při němž se seznámil s lidovou slovesností. Připomíná činnost Čelakovského, jemuž měl některé podklady předat právě Hanka. Dotýká se rozšíření polských lidových skladeb do Čech a přistupuje i k Hankovu vlastnímu ohlasu, jenž rozebírá po formální stránce a poukazuje na to, že se od jiných jeho překladů neliší.

Poslední část se vztahuje na Hankovu „Polskou mluvnici“ a autor se zde vrací k předchozí korespondenci s předními polskými vědci a nastiňuje obsah jejich jednotlivých částí, k čemuž nezapomíná na uvedení patřičných ukázek.

*

Heslo „Hanka Václav“ v 2. díle 2. svazku „Ottova slovníku naučného nové doby“ (celkem 6 dílů ve 2 svazcích) je v rozsahu jednoho sloupečku bez fotografie, přičemž polovina hesla je věnována soupisu literatury. Heslo je šifrováno zkratkou Gr. a stojí za ní Dr. Antonín Grund, knihovník Národního muzea. Ve srovnání s předchozím vydáním je tedy stručnější a také objektivnější. Není zde např. vůbec uveden Hankův životopis, pouze některé okruhy

⁸¹ Szykowski zde cituje 1. sloku a uvádí i některé další výrazy a připojuje také jejich správný překlad, jenž podali pozdější badatelé (viz. SZYKOWSKI, M.: *Polská účast v českém národním obrození, 1931, s. 448 a následující*).

⁸² SZYKOWSKI, M.: *Polská účast v českém národním obrození, 1931, s. 450.*

jeho zájmu, jako je vydávání staročeské literatury, jeho práce v Národním muzeu nebo jeho nejvelkolepější dílo RKZ. Za zmínku stojí poslední věta, že „*bude úkolem lit. historie nově zhodnotit H-ův básnický přínos do čes. poesie, v poetické chudobě první čtvrtiny 19. stol. přínos jistě geniální.*“⁸³

*

Roku 1934 vyšly „Dějiny literatury české“ od J. Jakubce a Hankovi je věnována podstatná část v rámci popisu RKZ, za jejichž spoluautora je označován. Hned v úvodu se dovídáme o jeho rodišti a především o pražské skupině mladých buditelů, jejíž součástí se stal. Někteří členové jsou zde jmenováni a je popsán také jejich vztah k Hankovi (spolužák, přítel...), který se stal ve skupině brzy slavným a byl označován členy za „*českého Anakreonta*“.⁸⁴ Jakubec však pokládá jeho proslulost za zveličenou a negativně hodnotí i celou jeho básnickou tvorbu (viz. níže).

V líčení Hankova pobytu ve Vídni je připomenuto jeho působení v tamějších novinách a ovlivnění Kopitarem, který ho měl přivést jak k lidové slovesnosti, tak i k pravopisným inovacím, což předchází autoři píší o Hankovi přisuzují až Dobrovskému. S lidovou poezií souvisí i anonymní agitace v Prvotinách, kterou Jakubec připisuje Hankovi a část z ní cituje. Postupně pak přechází k Hankově básnické tvorbě, o níž nemá valného mínění, protože podle něho „*Hanka neměl tvůrčí síly básnické; nebyl originální a neměl myšlenkové hloubky.*“⁸⁵

Ve zkratce popisuje jeho sbírky, poukazuje na zhudebnění některých skladeb a vypisuje podle něho ty nejnámější, které se udržely v lidovém povědomí nejdéle. Pokládá je za „*počátky českých písní znárodnělých.*“⁸⁶ V této části je zajímavý Jakubcův popis „pracovního postupu“ při tvorbě skladeb

⁸³ NĚMEC, B. a kol.: Ottův slovník naučný nové doby, 1933, s. 1021.

⁸⁴ JAKUBEC, J.: Dějiny literatury české II, 1934, s. 326.

⁸⁵ JAKUBEC, J.: Dějiny literatury české II, 1934, s. 327.

⁸⁶ JAKUBEC, J.: Dějiny literatury české II, 1934, s. 328.

V. Hanky dle lidových písní. Důkazem má být především báseň „Na sebe“, jejíž původ je zde osvětlován. Kritickému oku J. Jakubce neunikly ani Hankovy překlady, jimž vytýká četné doslovné nebo „počeštěné“ přejímky ze srbštiny a ruštiny.

Lepší hodnocení lze zaznamenat v charakteristice Hanky filologa. Jakubec oceňuje jeho zásluhy na reformě českého pravopisu, o níž musel velmi tvrdě a vytrvale bojovat. Současně se vrací do jeho mladých let, kdy prý projevil určitou odvahu, když se rozhodl vydávat staročeské památky v původní podobě, bez jejich převedení do novodobé češtiny. Autor dodává, že k tomu bylo zapotřebí organizačních schopností, sebevědomí a také jistá dávka povrchnosti, protože opisy těchto památek měl Hanka získat od Dobrovského, který je vlastnoručně pořídil, ale už neměl odvahu pro jejich vydání. Jedná se o „Starobylá skládanie“, jejichž tisk byl už dle analogického pravopisu. Jakubec uvádí některé podrobnosti k jednotlivým svazkům, jako např. komu byly věnovány nebo co obsahují, ale odsuzuje jejich špatnou kvalitu, která byla vinou Hankovy nedbalosti a svévolným měněním textu, což nebylo jeho ojedinělé počínání.⁸⁷ S tím souvisí i informace o „Legendě o sv. Prokopu“, jejíž chybějící část Hanka doplnil, a poznamenal to k jejímu vydání. Jenže mnozí literáti si toho zprvu nevšimli a považovali doplněný text za starobylý. Jakubec o tom smýšlí jako o úmyslném klamu. V pasáži popisující Hankovu filologickou činnost nejsou opomenuty ani jeho pokusy o mluvnice různého druhu, ale jsou charakterizovány jako liché. Na straně druhé jsou za nejcennější práce pokládány Hankův „Přehled pramenů právních v Čechách“ a článek „České prvotisky“. Ze schopností pak převažuje bibliografická znalost.

V části pojímající Hanku jako slavistu je poukazováno na jeho rozsáhlé znalosti slovanských jazyků a knihovnickou činnost, s čímž souvisí i obsáhlá korespondence se slovanským světem, stejně jako návštěvy cizinců v Praze, kteří zde vyhledávali Hanku jako svého průvodce. Jsou to bezesporu záslužné

⁸⁷ K tomuto tématu se autor vrací v pozdější části věnované rukopisným podvrhům.

činy, přesto z celkového hodnocení vychází Hanka jako poražený, protože sám autor v závěru shrnuje jeho povahu slovy: „*Jako morálně slabá povaha neštítíl se světlé snahy buditelské, kterým byl hotov sloužit také podvodem a vědeckou nepravdou, svádět na nebezpečné scestí.*“⁸⁸

*

Roman Jakobson publikoval roku 1935 v časopisu „Slovo a slovesnost“ stať „K časovým otázkám nauky o českém verši“, v jejíž první části nazvané „Staročeský verš a Rukopisy“ se zabývá rozvržením slabik ve verši. Zmiňuje se o V. Flajšhansovi, který poukazoval na Hankovy překlady srbských písní, kopírující rozložení verše originálu, a zdůrazňoval nejednotné mezislovní předěly, aby ho usvědčil z podvodu. Přestože Jakobson nachází pro tento zdánlivě nepopíratelný důkaz falzifikace „Rukopisů“ příklad, jež to vyvrací, dává jasně najevo, že epické skladby RKZ jsou pracemi Hankovy skupiny. Rozdíl v zaměření bádání obou odpůrců spočívá pouze v pořadí zkoumané slabiky.⁸⁹ Za povšimnutí stojí, že tu není řeč o Hankovi jako jednotlivci ale jako o členovi skupiny. Přímo se na něho autor zaměřuje až při probírání jeho srbských překladů a podotýká, že mezislovní předěly jsou sice napodobeny, ale nikoliv už přízvuk, protože mu Hanka nerozuměl. Na rozdíl od jiných literárních teoretiků se ve výsledku své komparace přiklání k Hankově autorství RZ.

Zajímavé jsou informace o doplnění „Legendy o sv. Prokopu“, ke kterému je přístupováno jako k RKZ, u nichž byla mystifikace záměrná. Ale jak už víme z předchozí literatury, k tomuto doplnění se Hanka přiznal již v poznámce vydání celé „Legendy“, tudíž nás nemohou překvapit ani Jakobsonovy závěry: „...v Hankově interpolaci je v 50% veršů mezislovní předěl před 3. slabikou, v 60% před 7., ale jenom v 37% před 5. - je to svého druhu hyperarchaismus, přímo odhalující padělek.“⁹⁰ Ačkoliv je Jakobson přesvědče-

⁸⁸ JAKUBEC, J.: Dějiny literatury české II, 1934, s. 333.

⁸⁹ Flajšhans se zaměřil při svém dokazování na 5. slabiku, Jakubec až na 7. a 9.

⁹⁰ JAKOBSON, R.: K časovým otázkám nauky o českém verši, 1935, s. 49.

ným odpůrcem pravosti RKZ, pohlíží na celou věc velmi střízlivě a vědecky a považuje to za „*průkopnický čin*.“⁹¹

*

Velmi stručné heslo, které je doplněno malou fotografií, nalezneme v „Komenského slovníku naučném“ z roku 1938. Za pravděpodobného autora hesla lze považovat A. Dolenského, J. Kefra nebo F. Pátu, kteří byli bibliotékaři Národního muzea. Dočteme se o tom, kdo to byl Hanka, co a kde vystudoval, na jakém místě pracoval, co vydal ze své a cizí tvorby, co přeložil, a že se proslavil „*nálezem básnických podvrhů RKZ*“⁹² nejen u nás ale i v zahraničí. V závěru se nachází nepatrný zlomek odkazů na literaturu, v níž se píše o Hankovi.

*

Roku 1946 byly vydány dvě publikace A. Nováka. „Dějiny českého písemnictví“ se zabývají V. Hankou jako iniciátorem a vůdčí osobností celého podvodu s RKZ, proto zde nenalezneme příliš pozitivních slov. Snad jen že byl prvním, kdo začal propagovat potřebu sběru a napodobování lidové poezie, nebo že se díky němu stalo Národní muzeum střediskem slovanské vzájemnosti. Co se týče jakéhokoliv hodnocení Hankovy povahy, je charakteristika obdobná jako v Novákových „Dějínách literatury“, ale stručnější, protože je větší pozornost zaměřena na mystifikaci s RKZ.

„Stručné dějiny literatury české“, které jsou zkrácenou a upravenou verzí 4. vydání „Přehledných dějin literatury české“, jsou obsahově i formálně téměř totožné s pasáží z 1. vydání z roku 1913 (viz. výše). Přibyl pouze úvodní text podkapitoly „Hankova družina a podvrhy rukopisné“, dotýkající se Hankova studia ve Vídni, kde se seznámil s Kopitarem a lidovou poezií V. Karadžiče. Dále se text liší od předchozích i následujících vydání už jen

⁹¹ JAKOBSON, R.: K časovým otázkám nauky o českém verši, 1935, s. 50.

⁹² Komenského slovník naučný. Svazek V, Haiti - Jankó Paul, 1938, s. 608.

v maličkostech, jako je vyjmenování znárodnělých písní nebo poznámka k „Starobylym skládáním“, jež svévolně pozměňoval.

*

Práce B. Václavka „Písemnictví a lidová tradice“ (1947) bylo studijním materiálem obdobné práce M. Horálka o několik let později (viz. níže). Je to první studie, která se zabývá nástinem historie zlidovělých písní, přičemž je brán zřetel i na teorii písní lidových.

K Hankovi směřuje práce hned na několika místech. První kapitola je věnována „Teorii písně lidové a zlidovělé“, v níž se nachází první odkaz na V. Hanka. Jeho výzvě k sbírání lidových písní přikládá autor velkou váhu a pokládá ji za „první zmínku o významu lidové písně v české literatuře“.⁹³ Tento Hankův apel na mladou generaci je také v textu rozebírán.

Přejdeme-li k druhé kapitole „České světské písně zlidovělé“, nalezneme na jejím počátku soupis Hankových písní, které zlidověly.⁹⁴ V souvislosti s lidovou písní je pozornost zaměřena na kramářskou tradici, pod jejímž vlivem vznikaly první ohlasy lidové slovesnosti. Václavek poukazuje na to, že první básníci této ohlasové poezie, tedy i Hanka, nebyli ještě příliš zběhlí a napodobovali lidové písně „čirě mechanicky“.⁹⁵ Z těchto slov by se dalo vyvodit, že Hankovy montáže nebyly ve své době ojedinělým jevem, ale pouze určitým způsobem procvičování se ve skládání ohlasové poezie.

Podkapitola „Šíření zlidovělých písní v lidu“ informuje o malém počtu umělých písní v kramářských tiscích. Hankova skladba „O jak Bělo“ je prý třetí nejrozšířenější,⁹⁶ protože měla být vytištěna až 40x. Není tu zmíněna jako jediná, vedle řady písní od jiných básníků, se tu vyskytuje ještě několik dalších

⁹³ VÁCLAVEK, B.: Písemnictví a lidová tradice, 1947, s. 24.

⁹⁴ Viz. VÁCLAVEK, B.: Písemnictví a lidová tradice, 1947, s. 83-84.

⁹⁵ VÁCLAVEK, B.: Písemnictví a lidová tradice, 1947, s. 94.

⁹⁶ Viz. VÁCLAVEK, B.: Písemnictví a lidová tradice, 1947, s. 117.

básní z Hankovy produkce, které sice nepřesahují počet 20 tisků, přesto je to úctyhodné číslo, protože maximální rozšíření prý bylo 68 tisků.

V pasáži „Variace zlidovělých písní v tradici“ poukazuje Václavek na jeden způsob, jehož případem je Hankova skladba „Jak se ten měsíček“. Jedná se o tzv. „kontaminaci“⁹⁷ a znamená to, že se dochovaly různé varianty skladby, které se liší svou formou, žánrem, rozsahem, lidovostí nebo umělostí. Důsledkem je pak to, že se Hankova píseň promítla do některé varianty jen částečně.

V závěru knihy je ještě 8 poznámek, vztahujících se k Hankovi či jeho tvorbě. Jedná se buď o doplnění tématu textu v kapitolách, nebo o odkazy na literaturu.

⁹⁷ VÁCLAVEK, B.: Písemnictví a lidová tradice, 1947, s. 145.

100. VÝROČÍ HANKOVA ÚMRTÍ: OBDOBÍ MONOGRAFIÍ

Také J. Vlček se v knize „Z dějin české literatury“ zabývá v kapitole „Rukopisy zelenohorský a královédvorský“ Hankovým životopisem, což v prvním vydání z roku 1914 nenalezneme (viz. výše).⁹⁸ Tady se však jako mnozí předchozí literární historici autor věnuje Hankovým studentským létům a jeho rané tvorbě, tedy všemu co předcházelo nalezení RKZ. Co se odehrávalo v Hankově životě po objevech, je už pro autora nepodstatné, protože mu jde pouze o přiblížení historického pozadí RKZ a o nastínění charakteru tvůrců památek.

Za povšimnutí stojí autorův popis situace, při níž Hanka vzbudil přízeň Dobrovského. Měl mu prý vysvětlit „*obratem ruky smysl několika srbských přísloví*“,“⁹⁹ což se jeví jako velice nepravděpodobné, vezmeme-li v úvahu, že jsou u mnohých autorů uváděny důkazy opačného rázu, svědčící o Hankových mnohých omylech a neporozuměních právě srbštině (např. Jireček). Ojedinelá je i citace Hankova vlasteneckého proslovu k spolužákům po příchodu do Prahy, z něhož zaznívá mimo jiné velké sebevědomí a horlivost mísící se se stopou domýšlivosti, protože se pokládal za jediného, který je schopen znovu roznítit používání českého jazyka, s čímž také koresponduje jeho organizování studijních kroužků.

Z vlastní Hankovy tvorby je zmíněna sbírka „Dvanáctero písní“ a ukázka z básně „Na sebe“, která bez jakéhokoliv upozornění přechází v citaci parodické verze, o níž je zmínka až v následujícím odstavci. Pozornost je věnována i 1. svazku „Starobylých skládání“, ale jen kvůli Gebauerovu tvrzení, že příběhová část „Legendy o sv. Prokopu“ se vyznačuje stejnými chybami jako RKZ.

⁹⁸ Na místě je tedy otázka, zda je jejich autorem opravdu Vlček, který v této době již nežije, nebo zda lze přičíst celou kapitolu editorům knihy.

⁹⁹ VLČEK, J.: Z dějin české literatury, 1960, s. 474.

Ještě než Vlček přistupuje k podrobnému rozboru RKZ, shrnuje celou předcházející pasáž o Hankově mládí v několika bodech, které mají zdůraznit ty Hankovy vlastnosti a schopnosti, jež potřeboval falzifikátor k uskutečnění svého podvodu. Z toho tedy plyne, že autor určuje za hlavu celé mystifikace s RKZ právě Václava Hanku.

*

V témže roce jako Vlčkovy dějiny vychází i kolektivní práce několika literárních historiků: „Dějiny české literatury II“ (1960), v nichž je V. Hanka vzpomenut na několika místech, ale není mu věnována samostatná kapitola. Ucelené informace se nacházejí pouze v soupisu spisovatelů v závěru knihy (viz. níže).

Poprvé se se jménem Václav Hanka setkáváme v podkapitole „Josef Dobrovský“, v níž je zmíněno Hankovo jméno mezi „nejvýznamnějšími“¹⁰⁰ představiteli mladé generace, jimž se Dobrovský věnoval, mezi jeho korespondenty nebo mezi spolupracovníky jeho „Slovníku“. Jedná se však jen o letmé informace, které v celé šíři textu zapadají a zůstávají spíše nepovšimnuty.

V druhé kapitole¹⁰¹ se v jejich jednotlivých částech píše o Hankovi už o něco více, přesto to nelze srovnat s podobnými díly z přelomu století. V části nazvané „Jazyk projevem národní osobitosti“ je pozornost věnována změnám v pravopisu, v nichž figuruje V. Hanka na straně zastánců reformy, o níž se vedl spor. Informace o situaci tehdejšího jazyka jsou doplněny připomenutím vydaných mluvníc, na čemž měl Hanka také malý podíl.

„Vztah k minulosti a studia historická“ seznamuje čtenáře mj. s různými edicemi staročeských památek a přivádí ho i k „Starobylým skládáním“, jejichž autorem je V. Hanka. Nezůstává však jen u konstatování a informace je dále rozvinuta. Je popisována náplň oné edice, autorovy problémy s cenzurou

¹⁰⁰ Dějiny české literatury II, 1960, s. 104.

¹⁰¹ Téměř celou 2. kapitolu napsal F. Vodička (stejně jako předcházející podkapitolu o J. Dobrovském). Poslední podkapitola „František Ladislav Čelakovský“ je prací K. Dvořáka.

a jeho vztah k dílu. V neposlední řadě pak ohlas památek u čtenářů, kteří prý velmi kladně přijali právě rukopisné padělky.

Z části „Idea slovanská a slovanská studia“ se dozvídáme o čilé výměně knih mezi českými a slovanskými vědci, kterou doprovázela i neméně plodná korespondence. Jedním z národních představitelů byl i Hanka, o němž zde zjišťujeme, že byl rusofil, studoval a překládal lidovou poezii¹⁰² a byl jedním z překladatelů „Slova o pluku Igorově“.

Zajímavá je část „Poezie družiny Puchmajerovy východiskem pro nástup nových forem obrozenské poezie“, v jejímž závěru se nachází charakteristika vývoje Hankovy básnické tvorby. Je citován jeho výrok o vlastní tvorbě a jeho básnické „montáže“ prý „*přinášely osvěžení a umělecké zvýšení úrovně soudobé písně.*“¹⁰³ Jmenována je pouze jediná píseň, a to proslulá „Na sebe“.

V pasáži „Iluze starých národních zpěvů“ se dostáváme k tématu RKZ a jiných podvrhů. Vodička v tomto případě nepřipouští jakékoliv pochybnosti, že za vším stál Hanka, jemuž pomáhali jeho přátelé.

Podkapitola „František Ladislav Čelakovský“ se Hanky dotýká jen letmo, ale podotýká, že měl svou průkopnickou práci v oblasti lidové poezie nesporný vliv na tvorbu Čelakovského, který ho však v mnohém překonal. Dále se Dvořák zmiňuje už jen o překladatelské činnosti obou buditelů, Hankova je však kritizována kvůli kontaminaci „hybridy“ cizích slov.

Nedá se říci, že by toho v celé knize bylo o Hankovi napsáno málo, ale informace jsou tak roztroušeny, že se stávají v mnohém nepřehledné a zapadají do ostatního textu. Proto lze přijmout s povděkem, že na konci publikace nalezneme „Soupis spisovatelů s údaji životopisnými a bibliografickými“ od R. Havla, který jeden z medailonků věnoval Václavu Hankovi. Velmi stručně

¹⁰² O tom zmínka ještě několikrát v následujícím textu. V kapitole „Prostotou k básnické velikosti“ jsou dokonce vyjmenovány některé Hankovy básně, které zlidověly (viz. Dějiny české literatury II, 1960, s. 202).

¹⁰³ Dějiny české literatury II, 1960, s. 181.

je popsán jeho život, za nímž následuje soupis časopisů, do kterých přispíval, výčet vlastních knih, vydavatelské produkce a částečně i literatury.

*

„Studie o slovanské lidové poezii“ od K. Horálka (1962) přináší historickosrovnávací pohled převážně na českou a slovenskou lidovou poezii z hlediska obsahu a formy a opírá se přitom o dříve vydané vědecké práce. Kniha je rozdělena do 3 různorodých studií, které se skládají z dalších částí. Vše doplňují úryvky z básní, podporující studijní charakter díla. Hanky se však netýká žádná ukázka z lidové slovesnosti, protože je dáována přednost ohlasové poezii Čelakovského či Erbena. Z toho plyne, že se zde nachází velmi málo informací o Hankovi.

Poprvé je Hankovo jméno zmíněno ve 4. části druhé kapitoly, pojednávající o „procesu ‚vybrušování‘ a zlidovění“¹⁰⁴ umělé písně. Hankova píseň „Ach ty hory, hory, hrozné hory“ je uvedena jako příklad umělé nápodoby lidové písně, na jejímž incipitu je ukázáno, jaké výrazy by se změnily při zjednodušení textu a jeho přizpůsobení potřebám prostých lidí. Na tomto místě odkazuje autor na podobnou studii B. Václavka (viz. výše).

III. kapitola „Mezi literaturou a lidovou slovesností“ připomíná Hankovo jméno trochu častěji především v souvislosti s Dobrovským a Čelakovským. Hanka tu jednoznačně vystupuje jako padělatel RKZ, který získal zájem o lidovou poezii od Dobrovského, ale zaměřil jej špatným směrem, na falzátorství, jak vyplývá z textu. Přesto nebo snad právě proto je považován za předchůdce¹⁰⁵ Čelakovského, jehož počáteční tvorbu ovlivnil. Je vzpomenu to na jejich vzájemné styky, kdy Hanka půjčoval svému mladému kolegovi knihy lidové slovesnosti, jež získal ze zahraničí prostřednictvím nesčetných korespondentů. Horálek srovnává i techniku obou autorů a přibližuje Hankovu ruskou ohlaso-

¹⁰⁴ HORÁLEK, K.: Studie o slovanské lidové poezii, 1962, s. 240.

¹⁰⁵ Podíl měly i překlady ruských písní (viz. HORÁLEK, K.: Studie o slovanské lidové poezii, 1962, s. 316).

vou poezii a přebírání devítislabičného verše ze srbštiny, protože z Hankovy tvorby měl Čelakovský vycházet. Podobnosti nalézá i v používání desetislabičného verše a dovolává se studie R. Jakobsona z roku 1935 (viz. výše), dochází přitom k závěru, že to nemusí být výsledkem napodobování, ale pouze „*paralelním jevem, motivovaným povahou překladatelské práce.*“¹⁰⁶

*

Žánr knihy „Tajemství RKZ“ (1969) od M. Ivanova je literatura faktu. Autor se tedy snaží přistupovat ke všem argumentům zcela objektivně, nastiňuje hypotézy ze strany obhájců pravosti rukopisů i jejich odpůrců a závěry vyvozuje na základě vědeckých zkoumání.¹⁰⁷ Některé hypotézy staví pouze proti sobě a vzájemně je konfrontuje, u některých informací se zachycuje třeba i nepatrného detailu, který rozvádí podrobným bádáním.¹⁰⁸ Na frontispisu je umístěna kresba Hankovy podobizny, v přílohách v závěru knihy se nacházejí kresby Hankova rodiště a černobílé fotografie z místa nálezu RK. Monografie je rozdělena do 4 tematických částí, v nichž je Hankovi věnována celá kapitola nebo alespoň několik vět. Na začátku každé kapitoly je v bodech nastíněna její náplň, což se odráží i v obsahu knihy.

První část díla nazvaná „Konfrontace“ je úvodem a zasvěcením do problematiky RKZ. Se jménem Václav Hanka se setkáváme již na samém počátku, kdy autor líčí, jak se k tématu dostal a v bodech si rozvrhuje možné směry dalšího pátrání po tom, jak velká byla účast Hanky na podvrhu RKZ, proto je na něho v této části zaměřena kapitola „Podíl Václava Hanky“. Ivanov se zabývá dopisy, které napsal Hanka bezprostředně po nálezu RK Dobrovskému, Pospíšilovi (nakladatel v Hradci Králové, přítel) a D. Kinskému (kněz, přítel).

¹⁰⁶ HORÁLEK, K.: Studie o slovanské lidové poezii, 1962, s. 326.

¹⁰⁷ Ivanovovo podání je však na některých místech velmi zbeletrizované, protože se tu vyskytují autorovy dojmy nebo citace jeho rozhovorů s různými odborníky.

¹⁰⁸ Např. pátrání po tajemném knězi, který měl vlastnit RK ještě před jeho nalezením (viz. IVANOV, M.: Tajemství RKZ, 1969, s. 71-92).

Jejich znění cituje, shrnuje nejdůležitější nebo nové informace a konfrontuje je navzájem a s výpověďmi svědků, kteří byli nálezu RK přítomni.¹⁰⁹ Dochází k závěru, že Hanka nikdy nepsal o žádném „spolunálezci“ a ani přesné místo nálezu není vždy zcela totožné. Tyto skutečnosti přičítá na vrub Hankově ctižádosti a neochotě dělit se s někým o slávu a své tvrzení opírá o dílo Deinhardsteina, jemuž také Hanka o nálezu vypravoval, aniž by se zmínil o někom dalším, s nímž památku našel.

Druhá část „Možnosti“ je nejobširnější a obsahuje nejvíce záznamů o V. Hankovi. Již v první kapitole „Pět argumentů pro pravost“ je vykreslen Hankův charakter z pohledu jeho současníků, jejichž dopisy či výroky¹¹⁰ jsou citovány. Ivanov předkládá několik argumentů obhájců pravosti „Rukopisů“, které mají mj. vyvracet i Hankovo autorství, a podrobuje je vědeckému zkoumání. Protože se jeden z důvodů opírá o Hankovo mělké a průměrné básnění, nalezneme zde ukázky z jeho rané tvorby.¹¹¹ Jaroslav Seifert měl o hodnotě těchto písní dokonce napsat, že to jsou „*diletantské pokrouceniny*“,¹¹² ale sám nebyl literárním historikem a neporovnával Hankovy básně v kontextu jiných skladeb z počátku století, proto je jeho názor značně zkreslený. Konfrontace básnické tvorby Hanky a jeho současníků (Čelakovský, Šafařík) se zhostil Ivanov v následující kapitole (viz. níže). Snižovány jsou také Hankovy odborné vědomosti. Je poukázáno na jeho špatné porozumění nejen interpunkci skladeb RKZ, ale i některým slovům, jejichž konkrétní příklady jsou uvedeny v textu. Zajímavé je srovnání staročeských slov ze „Starobylých skládání“ a stejných slov z RKZ, které neuměl Hanka přeložit do novočeštiny a které mu musel ve

¹⁰⁹ O výpovědích jednotlivých svědků se zle dočíst v předchozích kapitolách.

¹¹⁰ Čelakovský mu měl přezdívat „*prkenný panák*“ (IVANOV, M.: Tajemství RKZ, 1969, s. 103).

¹¹¹ „Moc milosti“, „báseň k uctění Jana Norberta Hromádky“, 2 verze básně „Róže“ (viz. IVANOV, M.: Tajemství RKZ, 1969, s. 104-105).

¹¹² IVANOV, M.: Tajemství RKZ, 1969, s. 106.

svém dopise vysvětlit Dobrovský. Tato komparace se zde nevyskytuje náhodou, má totiž dokládat, že se Hanka obeznámil s významem některých staročeských slov teprve několik dní před nálezem RK. V neposlední řadě je zde uveden popis veškeré Hankovy pracovní činnosti z let 1816-1817, aby byl doložen „*argument časové tísně*“, ¹¹³ tedy důkaz, že Hanka neměl dostatek času, aby mohl zosnovat, tak náročný plán padělání „Rukopisu královédvorského“.¹¹⁴

Následující kapitola má protikladnou optiku, jsou jmenovány Hankovy schopnosti a vlastnosti, předurčující ho k falzátorské práci, a některé důkazy obhájců jsou vyvraceny. Opět jsou připomenuta označení současníků, kteří charakterizovali Hankovu povahu a autor knihy připouští, že Hanka „*svou nevědomost jenom hrál a předstíral*“. ¹¹⁵ Pochybnosti jsou vzneseny i o obvyklém tvrzení o Hankových nízkých odborných znalostech, když je zmíněn Hankův výklad slov, jenž poskytl Jungmannovi a Šafaříkovi, protože nerozuměli ve svých pracích některým zkomoleným slovům.¹¹⁶ Na tomto místě se Ivanov zabývá doplněním části „*Legendy o sv. Prokopu*“, kterou se Hankovi podařilo přibásnit tak dobře, že „*se jim dal oklamat i Palacký, po něm také J. Fejfalík*“. ¹¹⁷ Také Hankovo básnické umění nezůstane nepovšimnuto. Je porovnávána jeho „*básnická gratulace k narozeninám J. Dobrovského*“ s písněmi RKZ

¹¹³ Viz. IVANOV, M.: *Tajemství RKZ*, 1969, s. 119-120.

¹¹⁴ D. Tureček poukazuje na Hankův vídeňský pobyt, kdy se setkal s předními evropskými romantiky, a nachází spojitost v propagování německé písně „*Nibelungenlied*“ bratry Schlegelovými a koncepcí „*Rukopisů*“, jak ji předkládal okruh kolem Hanky a Jungmanna. Z toho plyne, že Hanka mohl celý plán připravovat již ve Vídni a v inkriminované roky složit pouze 1-2 básně. (viz. TUREČEK, D. et al.: *Mezi texty a metodami*, 2006, s. 130-135). Ostatně i Ivanov tuto tezi v další kapitole rozbíjí a pokládá ji za „*naivní*“ (IVANOV, M.: *Tajemství RKZ*, 1969, s. 130).

¹¹⁵ IVANOV, M.: *Tajemství RKZ*, 1969, s. 133.

¹¹⁶ Viz. IVANOV, M.: *Tajemství RKZ*, 1969, s. 135.

¹¹⁷ IVANOV, M.: *Tajemství RKZ*, 1969, s. 136.

a Ivanov poukazuje na velkou míru používání vlastních jmen. Stejně podobnosti vidí i ve způsobu stavby veršů, protože autor RKZ i Hanka volí shodně kompozici dle vzoru ruských písní. Pro příklad jsou uvedeny Hankovy básně: „Žalost“, „Košíček“ a „Na sebe“¹¹⁸. Jak už bylo nastíněno dříve, autor porovnává také úroveň básnické tvorby Čelakovského („V růžích bdím i sním“) a Šafaříka („Jarmila“), aby dokázal, že „*prostomyslnost byla více méně básnickým průměrem tehdejší doby a Hanka ... se vyrovnal svým současníkům.*“¹¹⁹ Z dialogu mezi Ivanovem a prof. J. Dolanským se dočítáme o Hankově vztahu k jihoslovenské literatuře, kterou prý znal již před svým příchodem do Vídně, tudíž měl mít více než dost času a příležitostí k přípravě padělání básní RK.

Kapitoly „Prvním pomocníkem byl prý Josef Linda“ a „Od pochybností k důkazu o vině je daleko“ se sice zaměřují z větší části právě na Lindu, ale pozornost je věnována i jeho přátelství s Hankou, které navázali před Hankovým odjezdem na studijní pobyt do Vídně, o čemž by měla svědčit i zde citovaná korespondence. O jejich definitivním rozchodu má naopak vypovídat báseň namířená proti Hankovi, kterou uveřejnil Linda ve svém časopisu.¹²⁰

Na následujících stránkách staví Ivanov proti sobě opět dvě kapitoly, které se tentokrát zabývají tzv. „krycími falzy“¹²¹ a osobou, jež je spojuje, V. Hankou, protože je pokládán za jejich autora. Zajímavá je zde pasáž o RZ, který prohlásil už Dobrovský za podvrh a za autory označil Jungmanna a Hanku, jež se prý cítil uražen a zamýšlel mu poslat dopis, jehož koncept je v textu otištěn včetně mnohých škrťů, protože především formulace úvodních vět byla pro Hanku nelehká. Tento náčrt končí nedopsán uprostřed věty a prý nebyl

¹¹⁸ Úryvek z její parodie cituje Ivanov již v předchozí kapitole (viz. IVANOV, M.: Tajemství RKZ, 1969, s. 109-110).

¹¹⁹ IVANOV, M.: Tajemství RKZ, 1969, s. 144.

¹²⁰ Viz. IVANOV, M.: Tajemství RKZ, 1969, s. 185.

¹²¹ Jedná se o „Píseň vyšehradskou“, „RZ“, „Milostnou píseň krále Václava“, glosy v „Mater verbonum“, „evangelium sv. Jana“ a „Libušino proroctví“.

nikdy ani odeslán adresátovi. Je ale „*důležitým dokumentem, v němž se mísí Hankova ješitnost s jeho pokorou...*“¹²² Větší pozornost je věnována také glosám v „*Mater verbonum*“, o jejichž objevu referoval poprvé Hanka a sám je i vydal. Problém nastává s jejich počtem, protože pozdější historici, kteří glosy zkoumali, došli pokaždé k jinému počtu, a proto vyvstala domněnka, že je musel Hanka¹²³ průběžně doplňovat. K tomuto tématu se Ivanov vrací v následující kapitole, v níž vede dialog s dr. Šonkou, obhájcem „*Rukopisů*“, který zastává názor, že Hanka uvedl téměř všechny glosy a vyvrací tak domněnku o jejich pozdějším dopisování. Ostatně dr. Šonka nachází přesvědčivé argumenty na všechna tvrzení odpůrců a Hanka v nich figuruje jako *oběť* nebo *nešťastník*. Za zmínku stojí také informace o výzkumu „*evangelia sv. Jana*“, o němž se dochovaly poznámky chemika prof. Šafaříka, který byl přesvědčen o jeho padělání, s kterým spojuje velmi nevybíravě Hanku: „*Bohužel měl ten starý zloboh ve Starém Museu na Hradčanech, kde tolik let uprostřed všech pomůcek samotný domařil, prázdné chvíle na své ničemnosti až nad dostatek!*“¹²⁴

Přímo na Hanku jsou zaměřeny poslední tři kapitoly 2. části, v nichž se také vyskytuje i značné množství hypotéz. „*Povaha se nedá zapřít*“ se nese v negativním tónu, o čemž svědčí už úvodní věta: „*Notorický falzátor, takové si vysloužil přízvisko.*“¹²⁵ Opět tu jsou spojitosti s RKZ a jinými falzy, jsou připomenuta i četná vyznamenání, kterých se Hankovi za nálezy dostalo, ale dále je pozornost převedena k vykreslení Hankovy povahy. Ivanov si všímá toho, že některé písně otištěné anonymně na počátku 19. století, zařadil Hanka později do své sbírky. Vyvozuje z toho, že se zde rodila jeho „*metoda objevů a nálezů*“ a „*praktika být tajuplný, anonymní a zvláštní*“.¹²⁶ Vrací se k četným

¹²² IVANOV, M.: *Tajemství RKZ*, 1969, s. 228.

¹²³ Jako bibliotékař Národního muzea připadal jediný v úvahu.

¹²⁴ IVANOV, M.: *Tajemství RKZ*, 1969, s. 246.

¹²⁵ IVANOV, M.: *Tajemství RKZ*, 1969, s. 296.

¹²⁶ IVANOV, M.: *Tajemství RKZ*, 1969, s. 299.

označením, jež pro Hanku měli jeho současníci, a ještě jednou připomíná doplnění „Legendy o sv. Prokopu“, které považuje za „klíčové“.¹²⁷ V neprospěch Hanky mluví i jeho klamné jednání s cenzurou, když se pokoušel vydat „Dali-milovu kroniku“ a „Májový sen“. V prvním případě měl vytrhnout negativně laděnou předmluvu z dřívějšího vydání kroniky, v druhém se prý naopak snažil do schváleného díla přidat další skladbu. Jeho pokusy však byly odhaleny a nezůstaly bez následků. U soudu mu však nemohli nic dokázat, tudíž vyvázl bez trestu a co víc, měl procesu využít i k falešnému očernění svého protivníka Nejedlého u přátel. Následují další příklady jeho prohnání, a to situace s „Poděbradskou“ a „Husitskou“, k nimž jsou podány některé připomínky, které zaznamenal již Souček roku 1924 (viz. výše) a informace o Hankově zájmu o numismatiku a zaslání falešné velkomoravské mince do Ruska.

Jak je patrné z předchozího textu, mají některé kapitoly svůj kontrastní protějšek, proto také pasáž s názvem „Každý Čech znal ctihodnou jeho tvář“ smýšlí o Hankovi pozitivně a nalézá protiargumenty předchozích tvrzení. Kladné stránky jeho povahy dokládají informace o Hankově činnosti v Národním muzeu, které se jeho přičiněním stalo centrem mezislovanských střetů. Ivanov cituje také úryvky z textů, jež o Hankovi napsali Sojka či Neruda a zmiňuje se mj. o vztahu této mladé generace, která nálezci RK věnovala v den výročí nálezu album s jejich gratulacemi a básněmi. Obšrně popisuje význam Hankova vlasteneckého a slovanského cítění. Vrací se přitom i do jeho mládí a nezapomíná na vyjmenování děl, která napsal, nebo o jejichž vydání se přičinil. Vrací se i k objasnění záhad kolem písní „Poděbradská“ a „Husitská“, stejně jako podvodu s velkomoravskými mincemi a poukazuje na to, že Hanka v tom zas až tak velkou roli nehrál, protože se do popředí dostávají jiné osoby (hraběnka Šliková, hrabě Nostic).

Poslední souvislou kapitolou o Hankovi je „Soudní proces Václava Hanky“, který informuje i o pozadí procesu. Vše mělo začít velkou slavností na

¹²⁷ Viz. IVANOV, M.: Tajemství RKZ, 1969, s. 300.

počet 40. výročí nálezu RK a odhalení sochy Záboje ve Dvoře Králové. Využity jsou citace popisu slavnosti a především Hankovy účasti a je poukázáno na ohlas oslav v tisku, což se prý nelíbilo policii. Následně je obšírně rozvedeno jednání mezi pražskou policií a rakouským ministerstvem a příprava celého „komplotu“, jehož výsledkem bylo otištění 5 anonymních fejetonů v „Tagesbote“, ¹²⁸ které byly namířeny proti domněle staročeským památkám, včetně RK, a očerňovaly Hanku z jejich padělání, důsledkem čehož byl Hanka přinucen žalovat redaktora časopisu Kuha. Ivanov tu cituje Hankův dopis adresovaný B. Landrokovi do Dvora Králové, v němž prosí o zaslání jmen svědků nálezů a vypsání textu o RK z pamětní knihy, a nezapomíná uvést i úryvek z Hankovy žaloby. Vlastní soudní proces je však popisován velmi útržkovitě, protože mnohé výpovědi svědků včetně Hanky byly již zmíněny v předchozích kapitolách. Nově se dovídáme jen o datu jednotlivých soudních stání, o právnících žalobce a obžalovaného, či o výsledku procesu, který dopadl pro Hanku příznivě, protože mu nebylo nic dokázáno. Kuhe byl ale Nejvyšším soudním dvorem ve Vídni osvobozen a „*od té doby se tomuto nejvyššímu rozhodnutí v případě Hankově říkalo posměšně Kuhgesetz.*“ ¹²⁹

Poslední dvě části „Zápasy“ a „Hledání“ se zmiňují o Hankovi jen okrajově, protože v popředí jejich zájmu stojí buď filologická, paleografická či chemická zkoumání „Rukopisů“ nebo pátrání po „chemikovi“, který byl schopen vyhotovení falz. V závěru je dokázáno, že RKZ jsou podvržené, ale Hankovo autorství jednoznačně určit nelze, ačkoliv jistý podíl se mu upřít nedá.

*

Monografie „Rukopisy královédvorský a zelenohorský. Dnešní stav poznání“ vyšla roku 1969 a je kolektivním dílem autorů kolem redakce M. Otruby. Primárně se zabývá, jak už napovídá sám název, studiem RKZ a informace

¹²⁸ Všechny fejetony jsou ve zkratce charakterizovány (viz. IVANOV, M.: Tajemství RKZ, 1969, s. 341).

¹²⁹ IVANOV, M.: Tajemství RKZ, 1969, s. 344.

jsou uspořádány do 8 kapitol ve dvou svazcích, přičemž zmínky o Hankovi nalezneme v prvním z nich, a to především v částech „Literárně vědná kritika RKZ“ a „Jazykovědná problematika RKZ“.

První část sepsal J. Kočí a věnuje se v ní historii rukopisných sporů. Hanka je zde jmenován jako nálezcce RK a účastník dalších nálezů domněle staročeských památek. Autor souhlasí se závěrem, že jsou Hanka a Linda padělateli, ale rozchází se s tvrzeními, že lze na základě jejich znalostí, tvorby a vlastností, určit autorství jednotlivých písní, k čemuž docházeli přední historici (např. Vašek, Gebauer) ve svých filologických srovnáních. Dále se zde Kočí letmo dotýká anonymních fejetonů v „Tagesbote“ a následného soudního procesu s Kuhem a zmiňuje se i o Hankově doplnění „Legendy o sv. Prokopu“, kterou se zabýval Gebauer.

Z. Fiala se v kapitole „O rukopisech po stránce paleografické“ zabývá mj. rozbořem studie Hrubého „Psal Hanka rukopis Královédvorský?“ a souhlasí s jeho závěry, že je písmo novodobé a všechny „památky“ napsal jeden člověk, ale ztotožňování písaře s Hankou považuje za ukvapené kvůli nepřesvědčivým důkazům, současně to však nevyklučuje, protože „*existuje důvod k podezření, že písařem RKZ byl V. Hanka.*“¹³⁰

Kapitola „Literárněvědná kritika RKZ“ vznikla za spolupráce M. Otruby a M. Řepkové a pro studii o Hankovi je důležitá především 4. podkapitola „RKZ v kontextu obrozenské literatury“, jejíž první část „Prameny“ se zabývá Masarykovými a Máchalovými studiemi, v nichž tito vědci hledali možné vzory písní RKZ v slovanské lidové poezii a následně je porovnávali s Hankovou vlastní tvorbou, přičemž je zde vzpomenuata především píseň „Na sebe“. Je zde také poukazováno na to, že se Hanka s mnohými díly, která jsou považována za prameny RKZ, seznámil během svého studijního pobytu ve Vídni. S Hankou je však nejvíce spjata 3. část „Autor“, protože se na něho při dokazování podvržení RKZ soustředila již dříve největší pozornost. Autoři tu shrnují „*vněj-*

¹³⁰ Rukopisy královédvorský a zelenohorský. Dnešní stav poznání, 1969, s. 80.

ší svědectví pro jeho možnou účast“¹³¹ a distancují se, stejně jako Kočí, od důkazů založených na Hankových povahových vlastnostech. Čtenáři jsou tu předkládány v hrubých obrysech jak tvrzení odpůrců: Šembery, Flajšhanse či Hrubého, tak obhájců: Vrtátka, Bandla, Mareše nebo Palackého, ale ke konečnému a jednoznačnému závěru nevedou. V poslední části „Vývojové souvislosti“ je rozebírána mj. studie R. Jakobsona z roku 1935 (viz. výše).

M. Komárek je autorem VII. kapitoly „Jazykovědná problematika RKZ“, kde je významnější jen 3. část druhé podkapitoly „Problém tzv. koincidencí v Gebauerově kritice“. Komárek poukazuje na to, že některé Gebauerovy důkazy jsou sporné a zcela proti logice, protože by mu mělo jít primárně o zjištění pravosti či podvrhu RKZ a ne o dokázání autorství Hankovi, čímž má být následně podán důkaz o falzifikaci. V textu jsou uvedena některá slova, na něž se Gebauer při svém výzkumu zaměřil a jež vyvolala reakci obhájců. Komárek vše ke konci shrnuje a poznamenává: „*Nevylučujeme, že Hanka jako falzátor nebo spíše jako jeden z hlavních původců falzifikace měl v textu RK opravdu na mysli znění konieček, zaměřiti, ves, vezdy, vezdě, jak soudil Gebauer. Jde nám jen o to, že tím falzifikaci není možno prokázat ... Naše výhrady k využití koincidencí u Gebauera také neznamenají, že se shodami s Hankou a jinými jeho současníky vůbec nechceme počítat.*“¹³² Pokud to tedy shrneme, má prý Gebauer v něčem pravdu, ale jeho tvrzení přinášejí pouze důkazy o falšování RKZ nikoliv o autorovi, a pokud někdo nepřijde s pádným a nevyvratitelným důkazem, nelze z toho usvědčovat Hanku, můžeme se pouze domýšlet.

*

„Čeští spisovatelé 19. století“ (1971) jsou kolektivním dílem autorů kolem redakce M. Otruby, který se již dříve podílel na vydání např. monografií o RKZ (viz. výše), tudíž se dá předpokládat, že by mohl být i autorem pasáže o Václavu Hankovi. Nejprve se podíváme na grafickou podobu celé části, jíž

¹³¹ Rukopisy královédvorský a zelenohorský. Dnešní stav poznání, 1969, s. 128.

¹³² Rukopisy královédvorský a zelenohorský. Dnešní stav poznání, 1969, s. 219.

vévodí velkým písmem nadpis „Václav Hanka“ a roky jeho narození a úmrtí. Níže je umístěn výčet okruhů jeho činnosti, který je tučně zvýrazněn a upozorňuje na skutečnost, že se Hanka proslavil především díky nálezům a padělání RK. Následují 3 strany běžného textu, z nichž je polovina věnována popisu obou rukopisných podvrhů. Hankou se tedy zabývá první část, v níž je zmíněno jeho studium, knihovnická činnost, objev RK, korespondence, pedagogická činnost, spor o reformu pravopisu, vydavatelské a překladatelské práce, jeho rusofilství a v neposlední řadě i vlastní básnická tvorba. Hankův vztah k Rusku je charakterizován nepříliš lichotivě, protože ho měla hnát „*malicherná touha po slávě i jeho kulturní zákulisní pletichy*.“¹³³ Ony „pletichy“ nejsou v textu specifikovány, ale je jimi pravděpodobně odejmutí redakce Čelakovskému. Co se týče Hankových básní, je charakterizován způsob jejich utvoření dle vzorů slovanské poezie a jsou zde vyjmenovány některé jejich nejčastější motivy.

¹³³ Čeští spisovatelé 19. století, 1971, s. 50.

KONEC 20. STOLETÍ: ROZMACH LITERÁRNÍCH SYNTÉZ A SLOVNÍKŮ

J. Polák se v „České literatuře 19. století“ (1990) zabývá V. Hankou v menší míře než autoři předešlé publikace z roku 1971. Nedozvíme se zde téměř nic z jeho života. Autor se pouze okrajově zmiňuje v kapitole „Předhistorie a počátky obrozenské literatury“ o vydání Hankovy mluvnice, v kapitole „Podnětná osobnost Josefa Jungmanna, jeho škola kritická, překladatelská, vědecká a básnická; Puchmajerova družina“ o jeho překladech a v kapitole „Ohlasová poezie a škola Fr. L. Čelakovského“ o zlidovění Hankovy písně „Moravo, Moravo“. Některé informace¹³⁴ nalezneme ještě v části „Rukopis královédvorský a zelenohorský“, ale ani tady nelze očekávat nějaké podrobnosti, přestože tu Hanka figuruje jako hlavní postava falzátorské práce. Hlavním tématem je však charakteristika všech mystifikací počátku 19. století a především RKZ, a proto je k iniciátorovi podvodu přistupováno jen okrajově.

*

Roku 1993 byl vydán „Lexikon české literatury“ od kolektivu autorů pod vedením V. Frosta a heslo „Václav Hanka“, čítající 6 stran drobného textu, je šifrováno zkratkou *mo*, která patří M. Otrubovi. Na předním místě se nacházejí údaje o narození a skonu V. Hanky, následované krátkou informací o hlavních bodech jeho činnosti. Heslo lze rozdělit do několika významových celků.

První část popisuje věcně, chronologicky a obsáhle Hankův život, jehož hlavními částmi jsou: původ, studium, návrh na reformu jazyka a s ní spojený boj, objevení RK, práce v knihovně Národního muzea, svatba, zmařená nabídka z Ruska, pedagogická činnost, působení v politice, výročí nalezení RK, soud s Kuhem, korespondence, odhalení náhrobního pomníku. Autor se nejvíce zaměřuje na Hankova studentská léta, protože byla rozhodná pro další jeho směřování. Zajímavý je Otrubův přístup k hodnocení Hankovy účasti na podvrhu

¹³⁴ Knihovnická činnost V. H., datum a místo jeho nálezů RK a zřejmý odkaz na Hankovu tvůrčí a vydavatelskou práci.

RKZ, protože volí taková slova, která sice pokládají Hankův podíl za pravděpodobný, ale současně ponechávají prostor pro další hypotézy.

Následující pasáž se zabývá vlastní tvorbou V. Hanky, kterou blíže charakterizuje. Dovídáme se: z čí poetiky vycházel, jaké žánry používal, na jaký typ poezie se zaměřil, jak své básně tvořil, co zamýšlel, čím byl ovlivněn a inspirován, co překládal, na co se zaměřovala jeho filologická činnost nebo jaké knihy editoval.

Dále jsou uvedeny Hankovy pseudonymy a šifry, seznamy jeho příspěvků do časopisů a novin, knižně vydané vlastní beletrie, překladů, filologických a historických prací, souborných vydání, korespondence a editovaných vydání. V závěru hesla se nachází soupis literatury, který byl výchozí pro tuto diplomovou práci.

*

Kolektivní dílo „Panorama české literatury“ (1994) zahajuje plejádu knih, jež se o V. Hankovi zmiňují jen velice poskrovnu. Kapitoulou o národním obrození, v níž je jediný odkaz na Hanku pouze v rámci Rukopisu královédvorského a zelenohorského jako jejich nálezce a šířitele, mohl sepsat J. Skalička nebo E. Petruš, kteří se zabývají starší českou a klasickou literaturou.

*

„Přehledné dějiny literatury české“ A. Nováka z roku 1995 se příliš neliší od předchozích vydání. Doslovně se opakuje, co již bylo napsáno dříve, jen jsou přidány některé nové informace, např. o jeho působení na české mladé vlastence, které podněcoval k ohlasům slovanské lidové slovesnosti, čímž si mezi nimi získal význačného postavení. Dle Nováka tak předčil své schopnosti, protože ho k tomu „*neopravňovalo nadání ani vzdělání.*“¹³⁵ A podobné neg-

¹³⁵ NOVÁK, A.: Přehledné dějiny literatury české, 1995, s. 291.

tivní hodnocení lze najít v celém textu. Nově se zde objevuje upozornění na pozdní Hankovu mystifikaci a s tím související odkaz na S. Součka.¹³⁶

*

Heslo Hanka Václav ve „Všeobecné encyklopedii“ (1997) obsahuje Hankovu fotografii a je velice stručné. Ve zkratce je uveden výčet, který charakterizuje jeho celoživotní práci na poli literatury. Z tvorby jsou jmenovány: píseň „Moravo, Moravo“, překlad „Prostonárodní srbská múza do Čech převedená“ a „Pravopis český podle gramatiky Josefa Dobrovského“. Podstatné místo zabírá informace o RK, jehož autorem je Hanka současně označován.

*

„Kronika českých zemí“ (1999) není klasickou encyklopedií, v níž by byla abecedně uspořádána jednotlivá hesla, ale historickou publikací populárně naučného stylu, která chronologicky popisuje nejvýznamnější události rok po roce a vždy uvádí stručný výčet v barevně odlišeném rámečku po straně listu. Pohled na Václava Hanka přináší hned na několika místech. Nejenže je zmíněn v přehledu některých roků, např. 1817, 1821, 1822 atd., ale jsou mu věnovány i některé popisné pasáže, týkající se pravopisného sporu, nálezů RK nebo soudního procesu s Kuhem. U roku 1861 zabírá text „Nejen mystifikátor...“ téměř celou stránku a je tu charakterizováno Hankovo studium a jeho literární, vědecká i politická činnost. Zmíněny jsou i četné styky a korespondence se zahraničím, které jsou přičítány právě nálezům RK, za jehož pravděpodobného autora je považován. Od literárních kritiků je převzata charakteristika Hankovy ješitnosti a intrikářství, přičemž je pokládána především editorská činnost za „úctyhodnou“.¹³⁷

¹³⁶ Zasvěcení vědí, že se jedná o „Husitskou“ a „Poděbradskou“, ale laik si musí bohužel prostudovat příslušnou literaturu, protože od Nováka se to nedozví.

¹³⁷ Kronika českých zemí, 1999, s. 504.

21. STOLETÍ: OBDOBÍ ENCYKLOPEDIÍ

Heslo o Hankovi v encyklopedii „Universum“ (2000) obsahuje jeho fotografii a je obsahově velmi stručné. Vypisuje okruhy Hankovy literární činnosti a v některých případech v závorce uvádí i název díla. Hanka je tu pokládán za možného „*spoluautora*“¹³⁸ RKZ a jiných podvrhů. Autor hesla není znám, ale lze ho přičíst redakci J. Jůzlové nebo A. Kočího, kteří se podíleli i na tvorbě encyklopedie „Česko“ (2005), v níž je heslo o Hankovi totožné s tímto.

*

Roku 2006 vyšla „Česká literatura od počátků k dnešku“, která je výsledkem spolupráce několika autorů. O Hankovi jsou nepatrné zmínky v kapitole „Preromantismus“, jejímž autorem je A. Stich. Dočítáme se pouze o tom, že byl Hanka žák Dobrovského, našel RK, za jehož autora je s J. Lindou považován, a že překládal jihoslovanskou poezii. Informace se ale v textu téměř ztrácejí a při zběžném čtení mohou zůstat nepovšimnuty.

*

O. Chaloupka považuje Václava Hanku zajisté za významného autora, jinak by heslo o něm nemohl zařadit do svého „Příručního slovníku české literatury“ (2007), protože by to bylo v rozporu s celou koncepcí díla. Informace jsou podávány formou stručných a výstižných bodů, které slouží spíše pro orientaci než k podrobnějšímu poznání Hanky a jeho místa v literárních dějinách. Zajímavá je věta, v níž je řečeno, že měl publikovat pouze jednu vlastní básnickou sbírku, ačkoliv vyšla ve dvou svazcích a později byly vydány „Písně“, které jsou ale nepatrným rozšířením prvních dvou předchozích sbírek.

*

Ani A. Haman se ve své knize „Trvání v proměně“ (2007) Hankovi příliš nevěnuje. V podstatě je připomenut pouze ve 4 kapitolách.¹³⁹ Informace,

¹³⁸ Univerzum, 2000, s. 676.

¹³⁹ IV. Program národní kultury - teorie, V. Program národní kultury - praxe: poezie, VIII. Preromantismus a počátky *biedermeieru*, XII. Přejchod od romantismu k realismu poezie májovců.

kteřé lze z textu získat, se týkají spojení Hankovy tvorby s lidovou poezií, přičemž jsou zmíněny jeho překlady srbských písní a styk s Kopitarem, který ho měl vedle Hankova otce ovlivnit ve sběru folklorních básní. Sám Hanka je pak považován za „*průkopníka zájmu o lidovou poezii.*“ Zjišťujeme, že byl jedním z básníků, jejichž písně zlidověly a také „*jeden z předpokládaných falzátorů RKZ.*“¹⁴⁰ V pasáži o Jungmannovi je Hanka připomenut jako spoluúčastník reformy pravopisu a sporu s Nejedlým. V kapitole o RKZ je pouze poznámka o Hankovi jakožto nálezci, aniž by byl vyřčen jakýkoliv soud.

*

Také „Ottův slovník. Osobnosti Česko“ (2008) přináší stručné informace o Václavu Hankovi, které jsou doplněny fotografií. Dozvídáme se pouze, čím se Hanka zabýval, a že se podílel na falzifikaci RKZ jako spoluautor. Neříznivě jsou hodnoceny jeho vydání staročeské literatury a přednost je v tomto směru dáována Palackému a Erbenovi. Z tvorby není kromě RKZ nic jmenováno. Autorství hesla je opět neznámé, ale pravděpodobně vzniklo v redakci M. Borgesové, J. Novákové Klingerové nebo J. Zelenky, kteří byli redaktory „Ottovy encyklopedie. Česko A-Ž“, v níž se objevuje stejné heslo.

*

Heslo „Václav Hanka“ v online encyklopedii „Wikipedia“ je příliš rozčleněno a působí neuceleně. Vedle části o literární a vědecké činnosti Hanky, která je pouhým soupisem děl, je pozornost věnována rukopisným padělkům, za jejichž spoluautora je Hanka považován. Navíc se zde objevuje zcela chybné tvrzení, že odpůrcem a protivníkem Hanky byl ve sporu o prosazení reformy pravopisu Palacký, protože bratrský pravopis hájil především Nejedlý. Z toho důvodu lze považovat tento zdroj za nejméně důvěryhodný.

¹⁴⁰ HAMAN, A.: Trvání v proměně, 2007, s. 86.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo posoudit literárně historickou recepci osobnosti a díla Václava Hanky. Smyslem nebylo sledovat jen věcný obsah příslušných statí a pasáží, ale i jejich metodu a v případě syntéz i podíl na celku toho kterého díla. Ze studovaného materiálu lze vyvodit obecná tvrzení, týkající se obrazu V. Hanky v literatuře.

V prvních letech po Hankově smrti vycházel bezpočet děl, která se o něm rozepisovala velmi obšírně a často měla obranný a oslavný charakter (Sojka, Neruda, Riegerův „Slovník naučný“, částečně i Hanuš) nebo se zdržovala vynášení jakýchkoliv soudů (Murko, TGM). Nelze tu vždy zcela bezpečně rozlišit popularizující publicistiku v národním duchu od literární vědy v přísném slova smyslu, a to tím spíše, že základní pozitivistická metoda svým příklonem k životu spisovatele do určité míry korespondovala se žánrem oslavného kulturního obrazu. Na přelomu století vstupuje do hry ostrá kritika A. Nováka. Negativní hodnocení lze zaznamenat již v Jirečkově stati z roku 1879, která má však sloužit jako obhajoba a neklade si tedy za cíl kriticky napadat Hanku jako padělatele. V tomto období vzniká také obsáhlá studie Hankovy korespondence v podání M. Szyzkowského, která pohlíží na Václava Hanku ze zcela jiného úhlu, než bylo obvyklé. V první polovině dvacátého století se Hanka jako badatelské téma dostává postupně na okraj. Je to jednak v důsledku Masarykova konceptu, vylučujícího Hanku z české kultury, tak i v důsledku proměn literárně historické metodologie. Autorsky nejasné, textologicky otevřené dílo například nepřitahovalo pozornost strukturalistů.

Jistá stagnace se projevila i během 40. a 50. let 20. stol., kdy vyšlo jen velmi malé procento publikací, které se zaměřovali primárně na jiná témata či osoby a byly tu pouze zmíněny souvislosti s Hankou. Opětovný rozvoj nastal v 60. letech. A to především v oblasti monografií, které se sice zabývají zkoumáním „Rukopisů“, ale současně podávají i pohled na Václava Hanku a snaží se vnést do literatury objektivní pohled na celý případ.

V 80. letech došlo pravděpodobně k naprostému útlumu, protože se mi nepodařilo nalézt jediný odkaz na dílo, zabývající se V. Hankou. Na konci století se opět objevují četné literárněhistorické syntézy, které se však o Hankovi zmiňují jen velice poskrovnu a informace o něm obsáhnou pouhými několika větami, tudíž jsou pro studium V. Hanky nedostačující.

Počátek 21. století se nese v duchu encyklopedií, jejichž problémem jsou kusé informace, které se v některých publikacích doslovně opakují, což je zapříčiněno stejným nebo obdobným složením spolupracovníků jednotlivých titulů. Problémem bylo i stanovení autorství těchto hesel, protože ačkoliv byly knihy vydány v relativně nedávné době, nepodařilo se mi zjistit přesné údaje ani v nakladatelství, z nichž publikace pocházela. Stejně tak mi nepomohl ani obsáhlý seznam jmen spolupracovníků, protože se jednalo o pro mne neznámá jména, která jsem nedokázala zařadit ani do nějakého oboru.

Václav Hanka je tedy příkladem původně klíčového autora, který se postupně ocitl až na samém okraji literárního kánonu. Důvody pro to byly často i mimoliterární povahy (estetické hodnocení Masarykovo). Pro svou dobu však byl Hanka vskutku klíčovým spisovatelem, jeho texty měly zásadní vliv na formování podoby české literatury, ale i výtvarného umění či dramatu. Proto se průběh a dosavadní výsledky odborné recepce jeví jako nepřiměřené. Je proto důležité, že se v současnosti objevil na půdě Ústavu pro českou literaturu AV ČR projekt, který si klade za cíl podrobné zmapování všech typů „druhého života“ Hankova díla.

LITERATURA

Česko. Praha: Knižní klub, 2005, s 512. ISBN 80-242-1525-X.

Čeští spisovatelé 19. století. Praha: Československý spisovatel, 1971.

FIALA, Z. et al. *Rukopisy královédvorský a zelenohorský: dnešní stav poznání.*

1. vyd. Praha: Národní muzeum: Academia, 1969.

FORST, V. et al. Václav Hanka. In *Lexikon české literatury 2. Osobnosti, díla, instituce.* Svazek I, H-J, 1. vyd. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0468-8.

HAMAN, A. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století.* 1. vyd. Praha: ARSCI, 2007. ISBN 80-200-0468-8.

HANUŠ, J. et al. *Literatura česká devatenáctého století. Díl první. Od Dobrovského k Jungmannově škole básnické. S 46 Vyobrazeními.* 2. vyd. Praha: Nákladem J. Laichtera, 1911.

HORÁLEK, K. *Studie o slovanské lidové poezii.* 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962.

CHALOUPKA, O. *Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti.* 2. vyd., Brno: Kma s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7309-463-8.

IVANOV, M. *Tajemství RKZ.* 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1969.

JAKOBSON, R. K časovým otázkám nauky o českém verši. *Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka.* 1935, roč. 1, č. 1-4, s. 46-50.

JAKUBEC, J. *Dějiny literatury české II od osvícenství po družinu Máje.* 2. vyd. Praha: nákladem J. Laichtera, 1934.

JAKUBEC, J. Slovesné práce ve »Vídeňských novinách« 1813 a v »Kramériusových vlasteneckých novinách« 1815. *Listy filologické,* 1912, roč. 1, s. 122-127, č. 2, s. 239-252.

JIREČEK, J. O stavu literatury české v letech 1815-1820. *Časopis českého musea,* 1878, roč. 52, č. 3, s. 231-242.

JIREČEK, J. Hankovy původní básně od 1813 do 1819. *Časopis českého musea,* 1879, roč. 53, č. 4, s. 351-364.

- Komenského slovník naučný*. Svazek V, Haiti - Jankó Paul. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Komenského slovníku naučného, 1938.
- Kramerius*. [online]. Dostupné na WWW: <http://kramerius.nkp.cz> [2011-01-25].
- Kronika českých zemí*. 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 1999, s. 504. ISBN 80-86144-33-X.
- LEHÁR, J. a STICH, A. I. díl. Od počátků do raného obrození (9. století – 1. třetina 19. století). In *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-308-8.
- MACHALA, L. a PETRŮ, E. *Panorama české literatury. Literární dějiny od počátků do současnosti*. Olomouc: Rubico, 1994.
- MASARYK, T. G. M. Drobné příspěvky o Václ. Hankovi. *Athenaeum*, 1886/87, roč. IV, č. V, s. 163-165.
- Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*. 3. díl, H-Kn. Praha: Nákladem "Československého kompasu", 1927.
- MURKO, M. *Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik: mit einem Anhang: Kollár in Jena und beim Wartburgfest*. Graz: Styria, 1897.
- NERUDA, J. Václav Hanka. *Humoristické listy*, 1874, roč. XVI, č. 41, s. 166.
- NOVÁK, A. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. 2. vyd. Olomouc: Nákladem R. Prombergra, 1913.
- NOVÁK, A. Literatura národního obrození. In *Dějiny českého písemnictví*. 2. vyd. Praha: Sfinx, 1946, s. 143-145.
- NOVÁK, A. Klasicismus. In *Stručné dějiny literatury české*. 1. vyd. Olomouc: Promberger, 1946, s. 166-167.
- NOVÁK, A. NOVÁK, J. *Přehledné dějiny literatury české*. Brno: Atlantis, 1995.
- Osobnosti Česko: Ottův slovník*. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008, s. 825. ISBN 978-80-7360-796-8
- Ottovy encyklopedie. Česko A-Ž*. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008, s. 203. ISBN 978-80-7360-709-8.

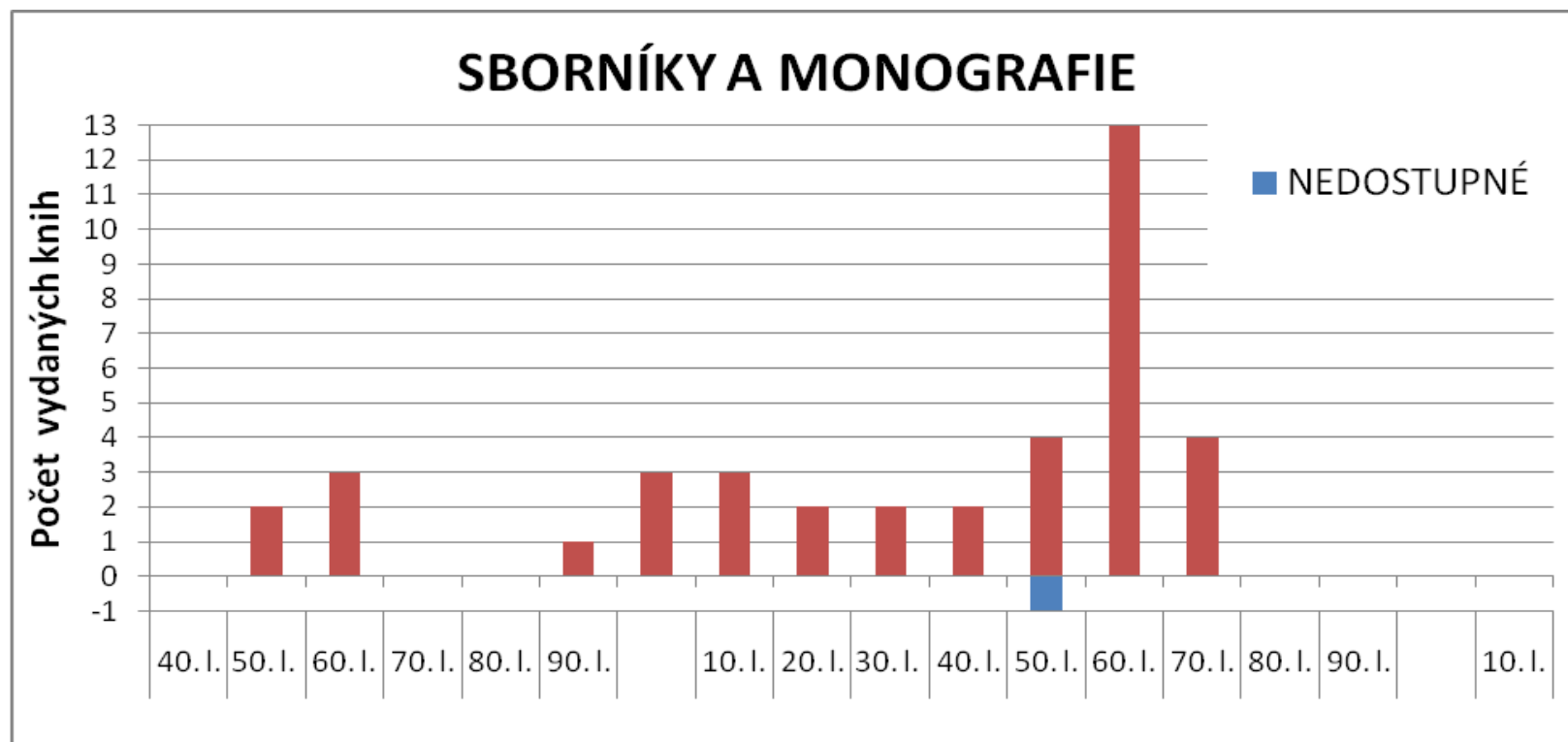
- Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí.* 10. díl, Gens-Hedwigia, Praha: J. Otto, 1896.
- Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému 2.* Dílu druhého svazek druhý. Praha: J. Otto, 1933.
- POLÁK, J. *Česká literatura 19. století.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990.
- RIEGER, F. L. *Slovník naučný.* 3. díl, F-Chyžice. Praha: Kober a Markgraf, 1863.
- SOJKA, J. E. Václav Hanka. In *Naši mužové: bibliografie a charakteristiky.* 1. vyd. Praha: Melantrich, 1953, s. 44-52.
- Souborný katalog ČR.* [online]. Dostupné na WWW. http://sigma2.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=skc [2011-02-10]
- SOUČEK, S. *Dvě pozdní mystifikace Hankovy.* Praha: Česká akademie věd a umění, 1924.
- SZYJKOWSKI, M. Václav Hanka. In *Polská účast v českém národním obrození, sv. I.* Praha: Slovanský ústav, 1931.
- TUREČEK, D. a URVÁLKOVÁ, Z. Časopis „Deutsches Museum“ Friedricha Schlegela a česká obrozená literatura. In *Mezi texty a metodami. Národní a univerzální v české literatuře 19. století.* Olomouc: Periplum, 2006, s. 123-140. ISBN 80-86624-26-9.
- Universum: všeobecná encyklopedie.* 3. díl, F-H. 1. vyd. Praha: Odeon, 2000, s. 676. ISBN 80-207-1063-9.
- VÁCLAVEK, B. *Písemnictví a lidová tradice: obraz jejich vztahů v české písni lidové a zlidovělé.* 2. vyd. Praha: Svoboda, 1947.
- VLČEK, J. *Dějiny české literatury. Druhého dílu část druhá, K letům čtyřicátým století devatenáctého.* Praha: Jednota čes. filologův: Jednota čes. matemat, 1914.
- VLČEK, J. Rukopis Zelenohorský a Královédvorský. In *Z dějin české literatury. Dotisk III. Dějin české literatury.* 5. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., 1960, s. 473-492.

VODIČKA, F. et al. *Dějiny české literatury II. Literatura národního obrození*. Praha: ČSAV, 1960.

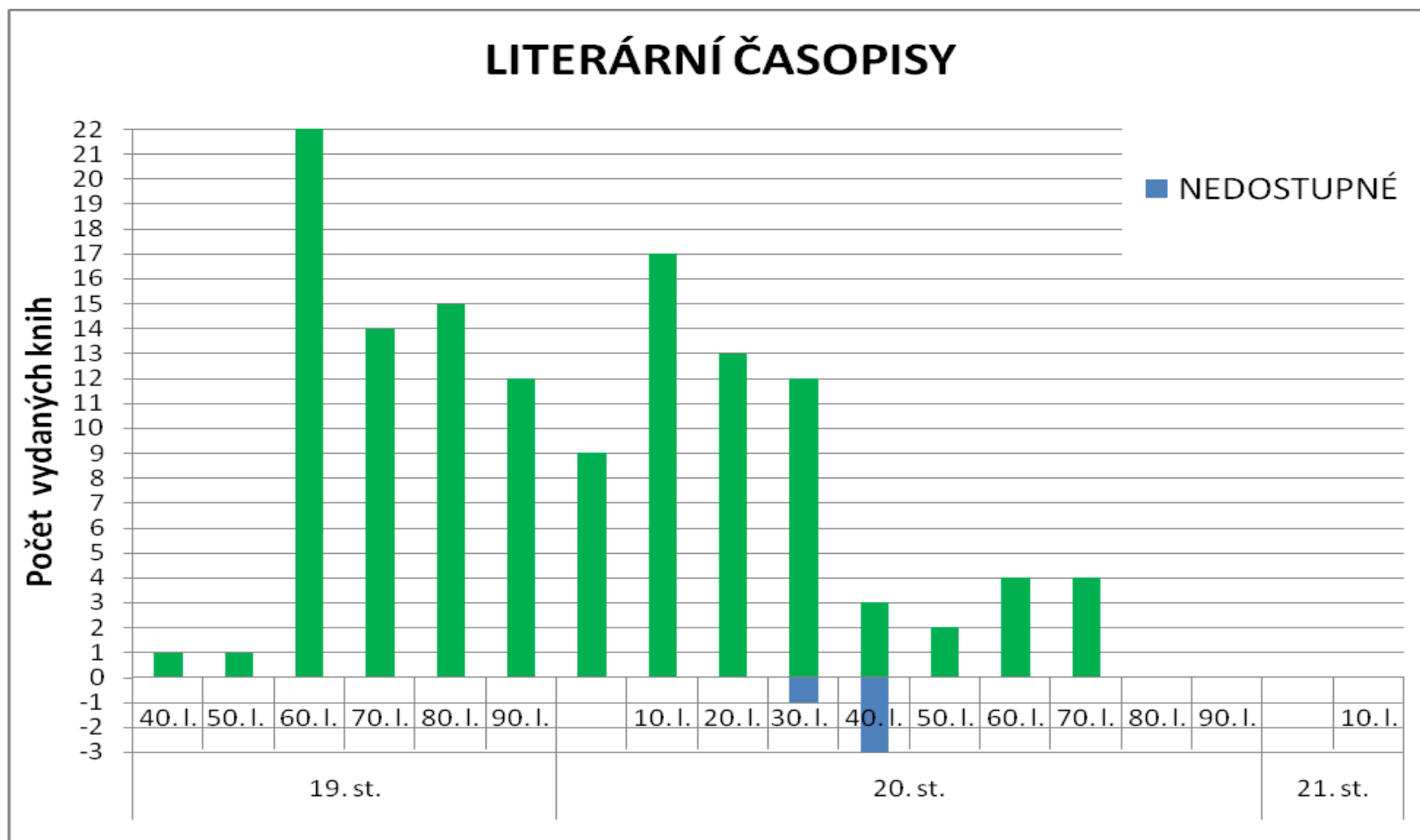
Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích. Díl 2, G-L. 1. vyd. Praha: Nakladatelský dům OP, 1997, s. 704. ISBN 80-85841-33-9.

Wikipedia [online]. Heslo Václav Hanka [cit. 2011-01-15]. Dostupné na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1clav_Hanka

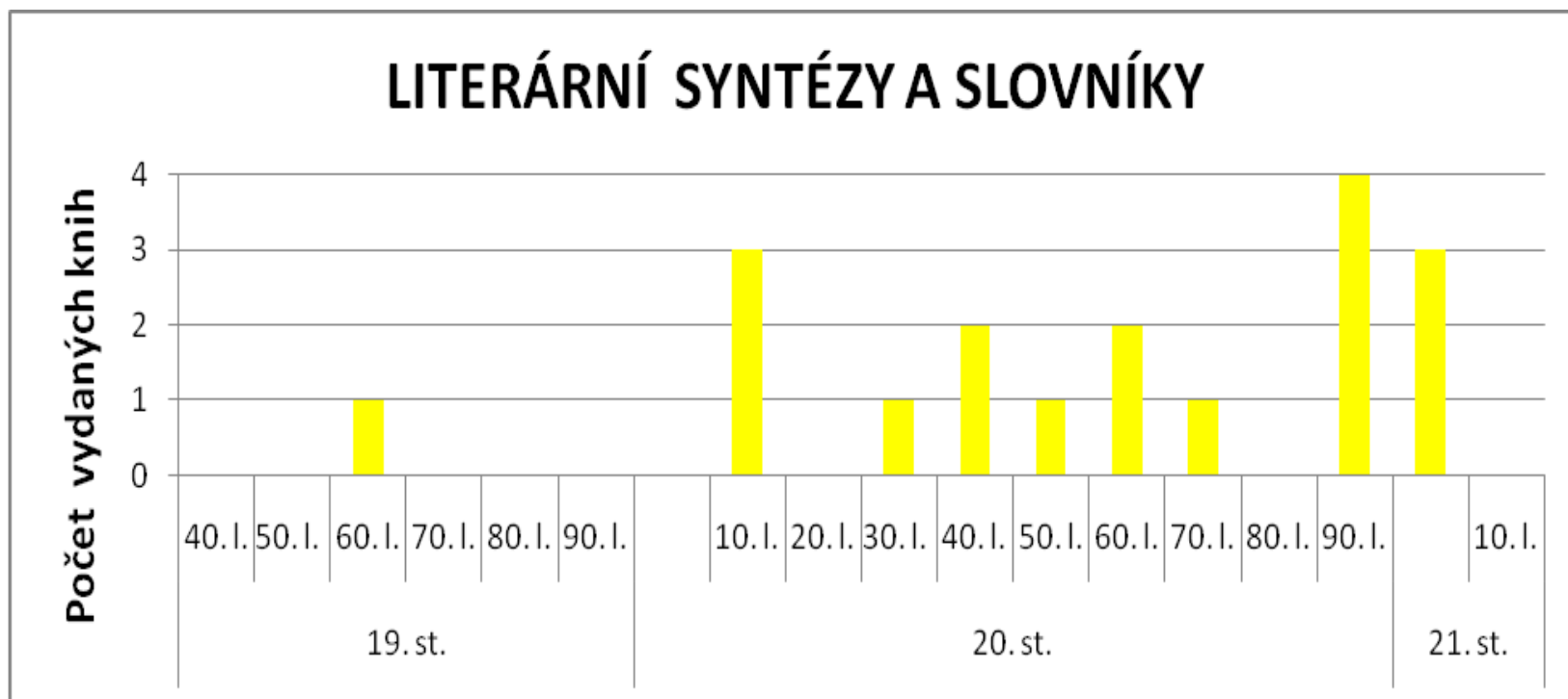
PŘÍLOHY

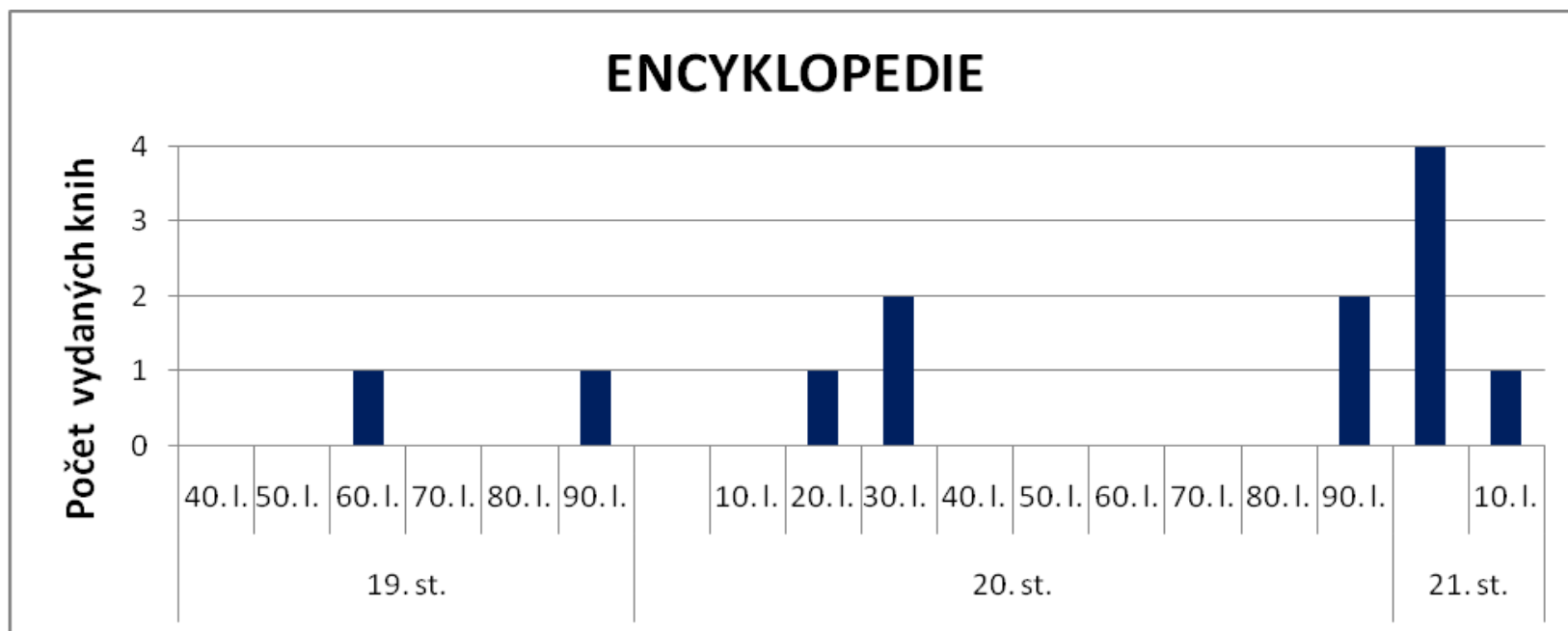
Graf č. 1: Sborníky a monografie

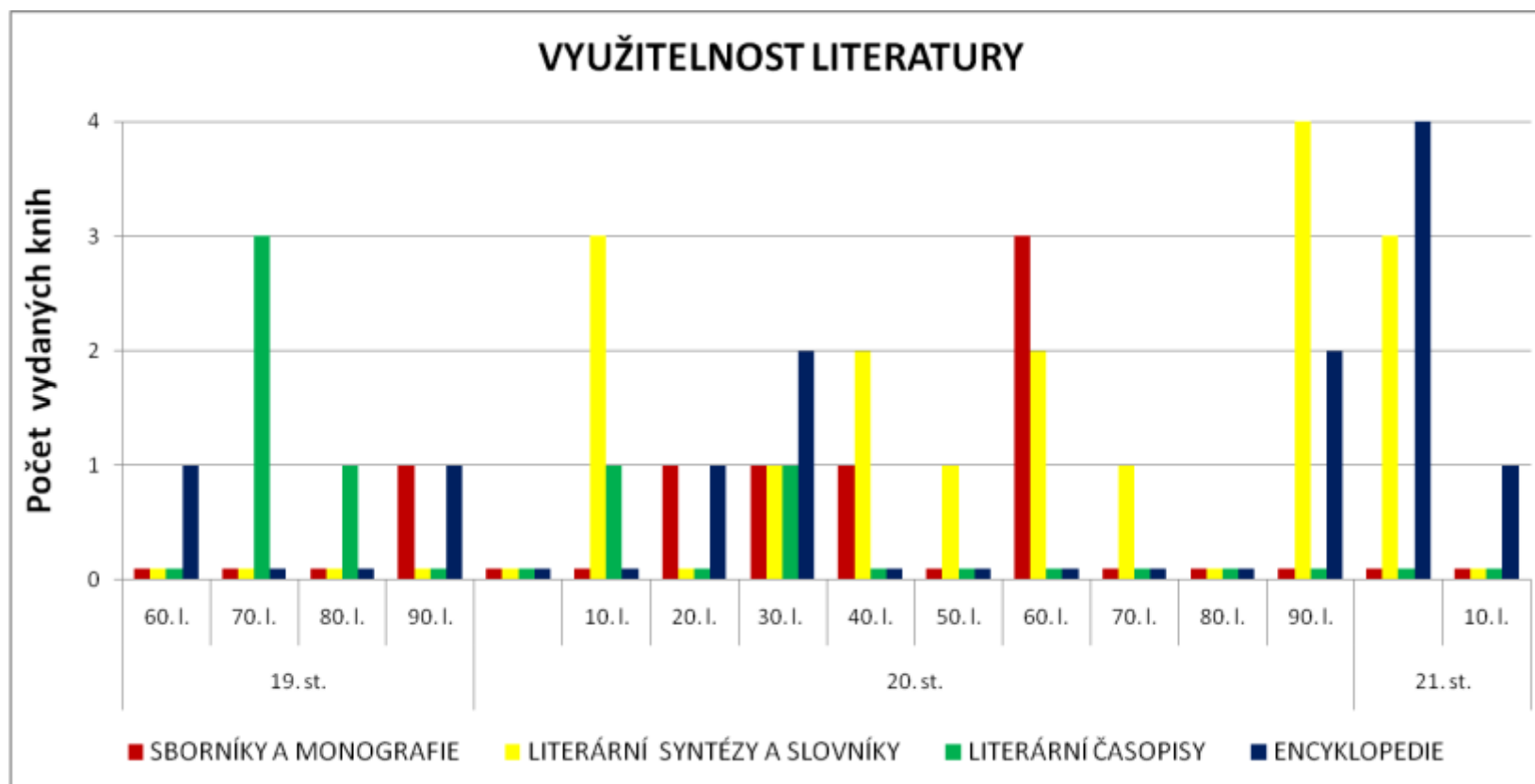
Graf č. 2: Literární časopi

Graf č. 3: Literární syntézy a slovníky

Graf č. 4: Encyklopedie

Graf č. 5: Využitelnost literatury v diplomové práci